

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA MATEMATIKY, FYZIKY A TECHNICKÉ VÝCHOVY
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zdobení vánočního stromku na 1. stupni ZŠ

Helena Tanková

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: Mgr. Petr Simbartl Ph.D.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 27. března 2017

.....

vlastnoruční podpis

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Helena TANKOVÁ**

Osobní číslo: **P12M0121K**

Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**

Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**

Název tématu: **Zdobení vánočního stromku na 1. stupni ZŠ**

Zadávací katedra: **Katedra matematiky, fyziky a technické výchovy**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Popište historii tradic zdobení vánočních stromků.
2. Popište vývoj vánočních ozdob v Čechách a na Moravě.
3. Popište profesionální výrobu vánočních ozdob.
4. Popište možnosti tvorby vánočních ozdob na 1. stupni ZŠ z různých typů materiálů.
5. Vytvořte minimálně 10 návodů na výrobu vánočních ozdob na 1. stupni ZŠ včetně metodických pokynů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce: 40 - 60

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

KOCIÁNOVÁ, Ludmila. Nápady pro sváteční chvíle. Vyd. 1.

Praha: Dita, 1999. 107 s. ISBN 8085926261.

BESTAJOVSKÝ, Martin. Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce Zima. Vyd. Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0476-.1

PEČÍNKOVÁ, Vladimíra. Vánoční nápady.

Vyd. Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1247-0.

LUKÁČOVÁ, Markéta. Vánoční inspirace. Vyd. Portál, 2008.

ISBN 978-80-7367-441-0.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Petr Simbartl, Ph.D.

Katedra matematiky, fyziky a technické výchovy

Datum zadání diplomové práce:

20. listopadu 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

30. června 2017

RNDr. Miroslav Randa, Ph.D.
děkan

Doc. PaedDr. Jarmila Honzíkova, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 16. prosince 2015

Obsah:

Úvod	3
1 Historie tradic zdobení vánočních stromků	5
1.1 Lidé a stromy	5
1.2 Vánoční stromek v době pohanské	5
1.2.1 Vánoce a slunovrat.....	6
1.3 Vánoce a vánoční stromek v křesťanství.....	7
1.3.1 Legenda o zdobení vánoční stromku a počátky jeho zdobení	7
1.3.2 Zdobení vánočního stromku v novověku.....	7
2 Vývoj vánočních ozdob v Čechách a na Moravě	11
2.1 Tradiční vánoční ozdoby	11
2.1.1 Historie vánočních ozdob.....	11
2.1.2 Lidové vánoční ozdoby	11
2.2 Skleněné vánoční ozdoby	15
2.2.1 Sklo jako surovina.....	15
2.2.2 Vznik skla	15
2.2.3 Sklářny v českých zemích.....	15
2.2.4 Historický vývoj skla	16
2.2.5 Perličkové ozdoby.....	16
2.2.6 Historie skleněných foukaných ozdob	19
2.2.7 Jiné druhy vánočních ozdob.....	23
3 Profesionální výroba vánočních ozdob.....	26
3.1 Výroba tradičních lidových ozdob.....	26
3.1.1 Ozdoby z kukuřičného šustí.....	26
3.1.2 Ozdoby z vizovického pečiva	26
3.1.3 Výroba perníčků.....	27
3.2 Výroba skleněných vánočních ozdob	29

3.2.1 Současné firmy vyrábějící vánoční ozdoby	29
3.2.2 Profesionální výroba skleněných vánočních ozdob	30
4 Možnosti tvorby vánočních ozdob na 1. stupni ŽS z různých typů materiálů	35
4.1 Přírodniny	35
4.2 Papír	40
4.3. Kombinace různých materiálů	46
4.4 Jiný materiál.....	48
Závěr.....	52
Cizojazyčné resumé.....	55
Použitá literatura.....	56
Seznam obrázků.....	57
Přílohy – Návody na výrobu vánočních ozdob na první stupni ZŠ:.....	I

Úvod

Vánoce patří k nejoblíbenějším svátkům v roce. České Vánoce získaly velice osobitou podobu. Vánoce jsou z pohledu křesťanského oslavou narození Ježíše Krista, ačkoliv například Velikonoce jsou pro křesťany svátky daleko důležitějšími. Navzdory těmto faktům jsou vánoční svátky mezi lidmi oblíbenější než svátky velikonoční a jejich slavení má do křesťanských tradic daleko. Jejich komerční charakter v současné době nelze přehlédnout. Přesto si připomínáme jejich původní smysl, a i nevěřící lidé si uchovávají magické duchovno s Vánoci neodmyslitelně spojené.

Jsou spojené s mnoha atributy, bez kterých si Vánoce neumíme představit. Mnohé z nich, ač vycházející z dávných tradic, jsou již dlouhá léta zneužita ke komerčním účelům. A tak lidé nakupují drahé dárky doporučované reklamou, touží mít každý rok stromeček nazdobený v jiné barvě, dopřávají si luxusní potraviny; jednoduše řečeno, podléhají takzvané „vánoční horečce.“ Přesto v mnoha rodinách se vedle našich „novodobých“ Vánoc odehrává stále něco, co si uchovává charakter Vánoc, které jsou připomínkou nejen Vánoc křesťanských s jejich zvyky, ale ač si to možná mnozí ani neuvědomují, vrací se i daleko před dobu křesťanskou. A to do doby pohanské, kdy se Vánoce formovaly a zvyky pocházející právě z tohoto období lidského vývoje, jež dnes stále dodržujeme, měly pro tehdejšího člověka významný smysl. Pohanský člověk, věřící ve vícero bohů, v magii a kouzla, dodržoval mnohé tradice související většinou s plodností nebo s věštěním. Například s plodností souvisí stále dodržovaný zvyk trhat z třešňové barborčky. Házení střevců nebo pouštění skořápek se svíčkou na vodní hladině jsou příkladem tradice věštění. I další zvyklosti a atributy s Vánoci neodmyslitelně spojené, mají původ v dávné historii. Patří mezi ně například i samozřejmost, jako je štedrovečerní večere, betlémy, koledy, zapalování svíček, a snad i nejvýznamnější tradice, kterou je zdobení vánočního stromku. Bez vánočního stromku či alespoň větve si Vánoce dnes již nikdo neumí představit. Bohužel i tento zvyk vycházející z pohanských tradic, nás stojí nemalé peníze. Staří Germáni by se asi velice divili, kdyby věděli, že za rozzářené stromky, které si oni kdysi přinesli z lesa, dnes musíme zaplatit. Stejně tak za ozdoby, jimiž stromeček ozdobujeme.

Ale tak už to na světě chodí. Vše se vyvíjí a mění. Pokrok, který lidstvo posouvá kupředu, má i druhou stránku. Jsou to mimo jiné i poničené a vymýcené lesy. Z důvodu ochrany přírody a našich lesů dnes už není možné si v lese uříznout čerstvý vánoční stromek do svého příbytku. A tak trhy s prodejem vánočních stromků zapadly do nekonečného koloběhu

komercializace Vánoc. A s tím i spojené vánoční ozdoby. Ale i přesto, že je v obchodech v nabídce nepřehledné množství ozdob na vánoční stromek, některé rodiny se stále ještě vrací k těm, které mívali naši předci a které v sobě nesou kouzlo přirozenosti a přináší do domu spojení s přírodou i v zimním nečase.

Mnohé rodiny dodržují vánoční zvyky, připomínají si jejich původ, ozdobují své vánoční stromky slaměnými ozdobami, možná i jablíčky a perníčky. Mnohé rodiny však podlehly zcela Vánocům bez jakéhokoli pouta k historii. Je třeba si původ Vánoc a jejich tradic připomínat. Bez znalosti historie, ať už se pojí s čímkoli, by národ nebyl dobrým národem. A dobrá budoucnost národa je v dětech. Děti v sobě ponесou znalost a povědomí o tradicích Vánoc pro další generace. Oslavy Vánoc poskytují množství aktivit, kterými můžeme dětem nenásilnou a hravou formou připomínat jejich skutečný původ a smysl. Mezi ně patří například výroba vánočních ozdob. Například přírodní materiál v sobě nabízí širokou škálu možností výroby a práce s ním. Proto jsem se v této práci zaměřila především na práci s přírodninami a na kombinace přírodnin s jiným materiálem na prvním stupni základní školy. Manipulace s přírodninami či jiným snadno dostupným materiálem umožňuje zdokonalování jemné motoriky dětí, rozvoj jejich fantazie a nakonec i příjemný pocit z poctivě vlastnoručně vyrobené ozdoby.

Dále práce obsahuje informace o historickém vývoji vánočních ozdob od dob nejstarších až do současnosti. Nedílnou součástí je přehled různých druhů ozdob – od skleněných až k lidovým vánočním ozdobám; postup jejich výroby, zájem o ně v naší zemi i ve světě. Důležitou částí v práci je oddíl Možnosti tvorby vánočních ozdob na 1. stupni ZŠ z různých druhů materiálu. Zde se nachází i cíl diplomové práce. Návodů a nápadů je v dnešní době mnoho. Také různé typy materiálu, ze kterých je možné vyrábět, jsou snadno dostupné. Přesto není možné ve škole s dětmi vše vyrobit. Práce obsahuje shrnutí, jaké materiály a postupy jsou pro děti prvního stupně vhodné a zmínku některých, jež se jeví použitelné, ale bohužel v sobě skýtají mnoho překážek a při pracovních činnostech se vyrábět nemohou. Cílem práce je tedy získat ucelený přehled o vývoji vánočních ozdob a na základě jeho znalosti podat informace o možnostech výroby vánočních ozdob na základní škole.

1 Historie tradic zdobení vánočních stromků

1.1 Lidé a stromy

Lidé byli vždy úzce spjati s přírodou. Vzhlíželi k ní s úctou, obdivem a pokorou. Důležité pro ně byly stromy. Stromy jim odjakživa poskytovaly užitek i ochranu před nebezpečím. Díky přírodě, díky lesům a stromům dokázali lidé přežít. ¹

„Už pohanský² člověk vědomě zakládal stromové háje, kde se pohřbívalo, odbývaly soudy, pobožnosti a obětiny bohům. V hájích bylo zakázáno kácení stromů a jakékoliv poškozování a ničení se velmi tvrdě trestalo.“³

Strom byl v té době symbolem nadpřirozené síly. Stal se prostředníkem mezi člověkem a bohy. Zvláštní pozornost byla věnována jehličnatým stromům. Lidé je považovali za sídla bohů. Jelikož jejich zeleň je věčná, byly symboly houževnatosti, věčného života, nesmrtelnosti. Důvodem byl i fakt, že jehličnaté stromy dokázaly přečkat mráz a nepříznivé počasí. Také proto je tehdejší lidé vysazovali na místa odpočinku svých zemřelých. Tento zvyk najdeme u většiny vyspělých pravěkých kultur. ⁴

1.2 Vánoční stromek v době pohanské

Obecně je známo, že prvenství zdobení vánočního stromku patří Německu v 16. století. Ve skutečnosti je tento zvyk daleko starší. Počátky nalezneme již u germánských národů. Rodiny si nosily domů celý živý strom. Nikoli uříznutý.

Ozdobený zelený strom pak symbolizoval Yggdrasill, bájný strom života, jehož kořeny sahají do podsvětí a koruna ke hvězdám. Odtud pramení zvyk dávat hvězdu na špičku stromu. S živým stromkem v místnosti si rodiny přinesly i ducha stromu – aby se ohřál. Germáni strom neřezali, protože ho uctívali a zdobili ho na znamení svého sepejetí s přírodou.

---

¹ (Herynek, 2010)

² Pohan – (z latinského podstatného jména *paganus*)- v raném středověku označení pro vesničana i nevzdělance. V křesťanském chápání znamenal výraz pohané lidi, kteří nevyznávali křesťanskou víru ani Starý zákon, nýbrž měli jiné náboženství. Proto byli za pohany považováni též starověcí Řekové a Římané, pokud se nehlásili ke křesťanství. (Čornej, Čornejová, Parkan, 2009)

³ (Herynek, 2010, str. 9)

⁴ (Herynek, 2010)

Až v době křesťanské přichází zvyk zdobit stromy uříznuté. A to i přesto, že symbolizoval cestu životem.⁵

Před tím, než se stalo zvykem nosit stromek do příbytku lidí, zdobili lidé stromy ve volné přírodě. Nechyběl ani tanec pod stromem. Za kultovní stálezelené stromy byly považovány jedle, ale i cypřiše. Existuje také takové vysvětlení zdobení vánočního stromku, že lidé byli odpradáвна přesvědčeni, že mrtví mohou v určité dny vstoupit do světa živých. Proto podle některých teorií vznikl zvyk věšení stromečků špičkou dolů a pamlsky, které se na stromky zavěšovaly, sloužily jako lest pro mrtvé duše. Mrtví pak sní sladkosti a po nasycení už nikomu neublíží.

1.2.1 Vánoce a slunovrat

Ozdobené stromky se většinou vztahovaly k zimě a to především k období slunovratu. Staří Keltové ozdobenými jehličnany uctívali boha slunce a věčného života. Věřili, že stromky a zelené větvičky jim přinesou štěstí, zdraví a úspěch. Ozdobené větve a stromky doprovázely různé obřady. Například římské Saturnálie, což jsou oslavy slunovratu, nebo starověké slavnosti konané 22. března, kdy lidé nesli ozdobenou borovici.

Saturnálie však nebyly na konci roku poslední oslavou. Opalie, oslavy konané k počtě bohyně Ops, probíhaly 19. prosince. Bohyně Ops byla symbolem plodnosti. 21. prosince byly slaveny Divalie k počtě bohyně Divy, 23. prosince byly ještě slaveny Larentalie k počtě Larentie, což byla bohyně podsvětí. Vše vyvrcholilo 25. prosince. V ten den se slavil svátek narození Nepřemožitelného Slunce, Sol Invictus.⁶

„Kult slunce nabýval na intenzitě ve třetím století po Kristu. Juliánský kalendář určil narozeniny Nepřemožitelného Slunce na den 25. prosince, téměř na den zimního slunovratu. Právě proto římstí křesťané v té době spatřovali v obnovujícím se kultu slunce nejsilnější konkurenci, a proto dodatečně stanovili datum narození Krista na stejný den.“⁷

---

⁵ [cit. dne 1. 8. 2016], dostupné z: <http://deliandiver.org.2008/12/karel-kaiser-pohanské-koreny-vanocnich-svatku.html>

⁶ (Herynek 2009, Vokolek 2011)

⁷ (Vokolek, 2011, str. 214)

1.3 Vánoce a vánoční stromek v křesťanství

1.3.1 Legenda o zdobení vánočního stromku a počátky jeho zdobení

První vánoční stromek podle legendy ozdobil opat Kolumbán v 6. století. Vánoce roku 573 trávil na dvoře burgundského krále Gontrana. Křesťanství bylo teprve na svém počátku a lidé stále ještě věřili v pohanské bohy a zvyky. Opat Kolumbán se rozhodl, že ozdobením pohanské jedle, uctívané v zimním slunovratu, pochodněmi rozloženými do tvaru kříže, odvede pohany od jejich víry a přivede je ke křesťanství. Záře zapálených pochodní přilákala zvědavé lidi a těm pak kázal o narození Krista.

V Evropě se začaly objevovat ozdobené vánoční stromky již od 4. století našeho letopočtu. V některých pramenech je zmínka o vánočním stromku z roku 1509 v Alsasku. Tento strom měl představovat rajský strom, ozdoben jablky, ořechy a sušenkami. Zajímavostí je, že každý předmět – ozdoba – na stromku měl svůj symbolický význam. Například zlacené ořechy představovaly bohatství, hvězda připomínala kometu nad Betlémem, nebo červená jablka byla symbolem života a životodárné energie krve. Jelen znamenal mužnou sílu, dlouhověkost a v křesťanském výkladu touhu lidské duše po Kristovu učení; kotva byla symbolem naděje, řetězy představovaly bájně hady, miminko pak bylo symbolem zrození nového života.⁸

1.3.2 Zdobení vánočního stromku v novověku

První písemná zmínka o ozdobeném vánočním stromku je z roku 1570 v kronice města Brémy. Píše se zde o jedli ozdobené papírovými květy, sladkostmi, datlemi a zapálenými svíčkami. Podobné zprávy nalezneme v 16. století i v kronikách jiných měst německých a švýcarských. Zpočátku se stromky zdobily v cechovních domech pro děti řemeslníků.

Původně se ve městech tedy stavěl jeden veliký strom, kterému se říkalo vánoční máj. Byl ověšený oplatkami a ovocem právě pro děti řemeslníků. Tyto stromky neměly účel dekorační, ale charitativní. I v období renesance jsou doložené podobné stromky v pražských městech. Zřejmě nešlo ale o pravidelný zvyk. Jednalo se se spíše o zpestření oslav Vánoc.

Přesto, že první zmínka o stromku ozdobeném v interiéru je z roku 1642 ze Štrasburku, začaly vánoční stromky zdobit domácnosti u nás i v Evropě spíše až v 19. století. Do té doby

---

⁸ (Herynek, 2009)

jsou ještě nejasné zmínky o stromcích v šlechtických sídlech z 18. století. Není však zřejmé, zda se jednalo vyloženě o stromky. Je možné, že šlo o prostou dekoraci, jako například chvojí.

Z Německa proniká zvyk zdobení stromku nejprve do měst, poté do vesnic. Nejvíce byly vánoční stromky oblíbené u protestantů. Ale katolická církev byla proti a považovala tento zvyk za pohanský. Vytrvale tento zvyk pronásledovala. Ale marně. Když bylo jasné, že se nepodaří zdobení stromků zakázat, prohlásila vánoční stromek za „Kristův strůmek“, který svou sytou zelení symbolizuje věčný život a Ježíšovu nesmrtelnost.

Jiný zdroj uvádí, že církev dala tomuto zvyku křesťanský význam – strom jako dřevo je symbolem světa, v jeslích ze dřeva byl uložen Kristus, který se narodil. Na dřevěném kříži zemřel. Zelené větve představovaly Kristův věčný život, papírové růže jsou symbolem Panny Marie, jablka symbolizují Evu – matku lidského rodu.

V Německu se tradice zdobení vánočního stromku ujala nejprve u měšťanů a vysokých úředníků. Brzy poté proniká i do evropských aristokratických paláců a knížecích dvorů. Na rakouském císařském dvoře je vánoční stromek zaznamenán v roce 1816, v roce 1830 v mnichovské rezidenci, v 19. století si zdobí stromek i na šlechtických zámcích ve Francii, Norsku a Dánsku. V tomto období se také tento zvyk rozšířil v Americe a v jiných zámořských zemích. V 18. století se zdobí vánoční stromek v kostelích. Po intelektuálních protestantských rodinách jej přijaly i rodiny katolické již v podobě ozdobené vánočními ozdobami a svíčkami.

„Obecnějšímu rozšíření vánočního stromku jako „pravého německého“ svátečního symbolu razila cestu německo-francouzská válka (1870-1871). Na Štědrý večer této válečné zimy byly na přání aristokratických vojenských velitelů rozsvíceny vánoční stromy ve vojenských lazaretech, ubytovnách i v zákopech. Záměrem bylo vyvolat pocit domova, rodiny, iluzi míru a národní hrdosti. Vítězové se starali, aby se brzy v každém německém domě rozžal vánoční stromek.“⁹

---

⁹ (Herynek 2009, Vondrušková 2009, Frolec a kolektiv 1989, str. 88)

„Obdobně tomu bylo i za první světové války, kdy se stal vánoční stromček oblíbeným vánočním dárkem. Dívky posílaly po ní poštou svým mládencům na frontu miniaturní umělé stromek se svíčkou v dárkovém balení, aby ji přivodily pocit své blízkosti.“¹⁰

Než se začal zdobit celý uříznutý stromek, zdobily se vlastně pouze větve jehličnanů. U nás, i v celé Evropě. Říkalo se mu chvojka. Zdobila se pentlemi, papírovými růžemi, jablky nebo jiným ovocem, malými obrázky a přírodninami.

V Čechách byl ozdoben první vánoční stromek v roce 1812. Ozdobil jej ředitel Stavovského divadla Jan Karel Liebich ve svém zámečku „Ztracená varta“ v Libni. Na ozdobení použil velkou jedli a byly na ní jablka, zlaté řetězy, stuhy, papírové ozdoby, ořechy a svíčky. Již v roce 1843 se zmiňují pražské noviny o nákupech vánočních stromků v Praze. Prodej probíhal na tržištích a náměstích i v jiných větších městech. Lidé žijící na vesnici si samozřejmě uřízli stromek přímo v lese. Přesto ještě za 1. světové války se na vsích a malých městech používala jen ozdobená větev jehličnanu.¹¹

O Vánocích a Štědrém dnu vypráví i Josef Lada ve své knize Kronika mého života: *„ Netěšil jsem se na něj pro nějaké dárky – nikdy jsem nic pod stromček nedostával – ale těšil jsem se na vánoce pro tu obecnou krásnou náladu. Stromček míval jsem jen malý a chudě vyzdobený, ale měl jsem vždy z něho třeba větší radost než děti, které měly stromy až do stropu. Stával na stole, upevněn do starého železného moždíře, aby se nepřevalil. Kolem dokola visely z něho řetízky z barevných papírů, na větvích cukroví v řasnatých papírcích a červená panenská jablčka se rděla ve svěží zeleni. Na některých větvích byly různobarevné svíčky a nahoře svítila betlémská hvězda, vystřižená z pozlaceného papíru.“¹²*

Takto se tedy zdobily vánoční stromky na přelomu 19. a 20. století na vsi.

Rozsvícené vánoční stromky na veřejných prostranstvích se začaly objevovat po první světové válce. První rozsvícený vánoční stromek se rozzářil na brněnském náměstí Svobody v roce 1924. V Plzni byl postaven v roce 1925. K propagaci vánočních stromků přispěl spisovatel Rudolf Těsnohlídek svou poetickou legendou. Tato zvyklost byla za první

---

¹⁰ (Herynek, 2009, str. 11)

¹¹ (Herynek, 2009)

¹² (Lada, 1974, str. 107)

republiky přijata ve městech i na vesnicích. Součástí byl kulturní program a peněžní sbírka. Po druhé světové válce se k této tradici lidé vrátili.¹³

Kromě živých stromků si lidé zdobí i stromky umělé. Ty se začaly vyrábět již koncem osmnáctého století. V současné době je na trhu mnoho druhů umělých vánočních stromků a při jejich zdobení si lidé ve fantazii meze nekladou. Můžeme vidět stromky nazdobené různými ozdobami i různými doplňky, fialové, stříbrné a další různé kombinace. Ovšem ne všechny takto nazdobené stromky se k atmosféře Vánoc hodí. Některé spíše připomínají nazdobený dort. Ale to už záleží na vkusu každého z nás.

---

¹³ (Frolec a kolektiv, 1989)

2 Vývoj vánočních ozdob v Čechách a na Moravě

2.1 Tradiční vánoční ozdoby

2.1.1 Historie vánočních ozdob

Vánoční ozdoby existovaly již v pohanských dobách. Kromě jejich čistě dekorativní funkce, podporovaly tyto ozdoby přání lidí v upevňování zdraví, prodloužení života, ochranu majetku, úrody a také měly zajišťovat lásku, šťastný život a plodnost.

Pohané dodržovali mnoho zvyků a tradic, pořádali oslavy. Po nástupu křesťanství, které těmto zvykům nepřálo, spousta těchto zvyků zcela zaniklo nebo ustoupilo do pozadí. Význam ozdob byl tedy postupně zapomenut a zůstala jen funkce dekorativní.

Prapůvodní ozdoby byly jedlé. Jednalo se tedy o různé čerstvé i sušené ovoce a jiné pamlsky. Časem byly tyto ozdoby nahrazeny umělými. Mezi prvními jedlými, avšak trvanlivými ozdobami, byly tragantové vánoční ozdoby. Tragant je přírodní klovatina, která se získává z tropických druhů kozinců – Astragalus. Po smíchání s cukrem, arabskou gumou a barvivou se z něj vyráběly jedlé nebo nejedlé vánoční ozdoby. Výroba těchto ozdob začala v roce 1850. Skončila po roce 1900.

Výroba vánočních ozdob, jejíž historie není příliš dlouhá, se ubírala dvěma směry. Jednalo se o tradiční vánoční ozdoby, které vycházely z lidových tradic našeho národa a v podstatě navazovaly na ozdoby, jimiž se vánoční stromek zdobí od samého počátku. Druhý směr představují ozdoby vyráběné uměle. Tyto ozdoby zdobily stromky v šlechtických sídlech, palácích a měšťanských domech. Lidé z venkova si je nemohli dovolit a proto ještě dlouho potom, co byly umělé vánoční ozdoby na trhu, zdobily jejich stromky lidové vánoční ozdoby.¹⁴

2.1.2 Lidové vánoční ozdoby

Kromě sušeného i čerstvého ovoce se vyráběly ozdoby v podstatě ze všeho, z čeho se dalo. Vyráběl se například papírový řetěz, který si lidé zhotovovaly z pytlíků od mouky. Ty se rozstříhaly na proužky a lepily se hmotou vyrobenou z mouky a vody.

---

¹⁴ (Herynek, 2009)

Mezi další suroviny používané na vánoční ozdoby patřily brambory. Brambory lidé různě vykrajovali nebo vyřezávali, pak je dali sušit na kraj kamen a po zaschnutí se jimi provlékla nit' na zavěšení.

Dřevěné ozdoby se začaly vyrábět na Valašsku po roce 1921. V té době vznikaly první firmy zabývající se výrobou dřevěných vánočních ozdob.

Dalšími surovinami byly například ořechové skořápky, lískové oříšky nebo ozdoby z perníkového těsta, jež přetrvaly dodnes a jsou s Vánoci neodmyslitelně spjaty.

Voskové ozdoby se objevily až koncem 19. století. Ozdoby se odlévaly z včelího vosku. Odlévaly se, ale také se vyřezávaly.

Až do dnešní doby zůstala obliba slaměných ozdob. Dnes mají celkem vysokou cenu, ale dříve patřily k běžným ozdobám na venkově.¹⁵ Slaměné ozdoby se pyšní různými tvary pletenými nebo vyvazovanými ze slámy. Inspirované jsou ozdobami z dožínkových věnců nebo z tradičních podstropních závěsů (na trh uvedlo Ústředí lidové umělecké výroby ve druhé polovině 20. století.)¹⁶

Stejně jako slaměné ozdoby mohou být pyšné na svoji velkou oblibu, tak i vizovické pečivo je do dnešních dob velice oblíbenou ozdobou vánočních svátků.

Přestože jsou to ozdoby pocházející z Valašska, pro svojí jedinečnou krásu se rozšířily do celé České republiky. V roce 1850 s jejich výrobou začali manželé Lutonští ve Vizovicích. Měli tehdy na 40 druhů, většinou zvířátek. Se svým zbožím jezdili po jarmarcích, kde mělo velký úspěch především mezi chudšími lidmi. Zmínky o vizovickém pečivu jsou však již ze 13. století z kronik. Lidé si je vyráběli k různým příležitostem. Počátky jsou pravděpodobně spjaty s úzkým rodinným kruhem, kdy maminky při pečení chleba chtěly zabavit své ratolesti a zhotovovaly jim z těsta různé figurky na hraní.¹⁷

Také drátěné ozdoby se opět vrací do módy a těší se velké oblibě. Ozdoby z barevného vosku byly na trhu v letech 1860 – 1900. Ploché cínové figurky nebo drobné ozdoby z cínu se prodávaly mezi léty 1870 – 1930. Nejdříve v německém Sebnitzu a teprve poté

---

¹⁵ <http://vanoce.chytrazena.cz/tradicni-vanocni-ozdoby-na-stromecek>

¹⁶ (Vondrušková, 2015)

¹⁷ (Toulavá kamera, vysíláno dne 22. 12. 2013 na Čt 1)

v Nelahozevsi vyráběly krásné kombinované ozdoby z papírové hmoty, látky, kovu a skla. *„Byly obtáčeny jemným, spirálovitě stočeným drátkem. Vznikly jako vedlejší produkt při výrobě klobouků a dekoračních předmětů. Jejich výroba je datována mezi léty 1870 – 1910. Vatové ozdoby se vyráběly v létech 1873 – 1920. Po roce 1878 vychází knížka „Návody k ozdobení stromku pro šikové ruce“. V tu dobu lze koupit barevné vystřihovánky z tvrdého papíru, ze kterého se pak slepovaly například hodiny, krabičky a kufříky, košíčky, lampionky, kornoutky, hodiny a další předměty, které sloužily jako hračky, ale následně i vánoční ozdoby. Z papírmašé, která se získala smísením starého papíru, sádry, hlíny nebo kaolinu a vody, se vyráběly prostorové ozdoby. Hmota se vlačovala do dvou polovičních forem a po zaschnutí se obě části slepily a omalovaly.“¹⁸*

Mezi nejoblíbenější lidové vánoční ozdoby snad patří perníčky. Stromečky ozdobené tímto pečivem mají své ojedinělé kouzlo. Navíc působí příjemně a něžně nejen na naše oči, ale na své si přijde i náš čich. Vůně perníku je totiž neodmyslitelnou součástí lidových českých Vánoc.

Perníčky mají prastarý původ. Byly nalezeny dokonce i v egyptských hrobech a také antičtí spisovatelé se o nich zmiňují. Staří Řekové měli obyčej rozdávat perníky různých tvarů o určitých svátcích. Ta nejstarší tvořítka na toto medové pečivo byla z pálené hlíny. Používala se až do 16. století. Potom nastoupila tvořítka dřevěná. Tyto formy se vyráběly zhruba od roku 1550 až do roku 1900. Ve starších dobách je tvořili zlatníci a rytci či školení řezbáři. Později si je zhotovovali perníkáři sami.

Zpočátku převládaly motivy náboženské, v 17. století to byly portréty panovníků a rodové znaky. Během třicetileté války se objevovali jezdcí na koni. Později perník zlidověl, proto přibývaly figurky husarů, panenek, maminek především tvar srdce.

Příprava perníkové těsta nebyla nijak jednoduchá. Perníkář nechával odležet těsto až půl roku. Když bylo těsto již hotové a odleželé, plnil perníkář dřevěné formy, které vysypal hrachovou moukou. Z forem těsto vyklopil a opatrně pokládal na plech. Pak jej upekl. Tyto perníčky se ničím nezdobily. Byly i tak pěkné, neboť jejich ozdobou byla poloreliefní výzdoba spolu s lesklým, zlatově hnědým povrchem.

---

¹⁸ (Herynek, 2009, str. 14)

Dřevěné formy patří mezi projev lidového umění. Můžeme si je proto prohlédnout v národopisných muzeích.

Nezbytnou součástí perníčků je med. Již od dávných časů lidé používali med jako potravinu i jako pochoutku. Přestože nevěděli nic o jeho složení, tušili správně, že je med velmi zdravý. Zmínky o medu najdeme již v egyptských papyrusech. Staří Římané konzumovali med i k masu. Tato tradice se dochovalo až do dnešních dnů, kdy je med součástí mnoha orientálních pokrmů.

Aby člověk v dávné minulosti získal med, využíval k tomu divoce žijící včely. Včely žily v dutinách kmenů stromů. Tyto dutiny se nazývaly brti. Lidem, vyhledávající tyto dutiny, se říkalo brtníci. Brtníci měli díky své práci významné místo ve společnosti.

Ve staré české kuchyni se med používal do různých druhů pečiva, na vdolky, chléb, do perníčků a především jako lék.¹⁹

---

¹⁹ (Peychlová, 2001)

2.2 Skleněné vánoční ozdoby

2.2.1 Sklo jako surovina

V čisté podobě se sklo v čisté podobě nevyskytuje. Jsou však známé nerosty, které se mu podobají, například horský křišťál. Tyto přírodniny jsou velmi vzácné. Od starověku neměli lidé o podstatě skla jasno. Starověcí filozofové jej popisovali jako minerál, také mu přisuzovali vlastnosti kovu. Podstatu skla definoval přesněji až v polovině 17. století francouzský filosof René Descartes.

Tavení skla zahalovalo sklářství odedávna do hábitu jisté výjimečnosti a dokonce i tajuplnosti. Výrobu skla si každý sklářský mistr střežil a toto tajemství se předávalo z otce na syna. Mnohdy své tajemství vyradili až na smrtelné posteli. Bylo největším bohatstvím sklářských rodů.²⁰

2.2.2 Vznik skla

Podstatou procesu výroby skla je ochlazování taveniny. Pro výrobu je nutné velké množství surovin. Tyto suroviny během tavby vytvářejí sklo, které má mít požadovanou kvalitu a barvu. Říká se jim sklotvorné a dělí se na ty, které vytvářejí novou krystalickou mřížku, dále pak na ty, jež umožňují tavbu, a nakonec na ty, díky kterým se nová krystalická mřížka stabilizuje. Základními surovinami pro výrobu skla jsou písek, soda nebo potaš²¹ a vápenec.²²

2.2.3 Sklářny v českých zemích

Nejstarší české sklárny jsou známé z 2. poloviny 13. století. Sklářské hutě se nacházely mimo město, obvykle na kraji lesa. Především z důvodu velké spotřeby dřeva, ale také proto, že některá středověká města orientovala řemesla pracující s ohněm za město. Jsou doloženy sklárny v jižních Čechách, severních i východních Čechách.

K velikému rozvoji českého sklářství došlo ve 2. polovině 17. století. Vznikají hutě i v oblastech, které neměly sklářskou tradici. V této době se formovaly dvě specializované

---

²⁰ (Vondruška, 2002)

²¹ Uhličitan draselný, používá se k výrobě skla, v textilním a papírenském průmyslu

²² (Vondruška, 2002)

sklářské oblasti. A to v jižních Čechách, hlavně v podhůří Šumavy, Novohradských hor a Českého lesa a pak v severních Čechách.²³

2.2.4 Historický vývoj skla

Nejstarší výrobky ze skla pochází zřejmě z poloviny 3. tisíciletí př. n. l. z Mezopotámie. Z tohoto období existují nálezy skleněných korálků a destiček, které se užívaly jako amulety nebo šperky. První nádoby ze skla byly vyráběny technikou ovinování hliněného jádra skleněnými vlákny kolem roku 1600 př. n. l. Brzy poté se tato znalost rozšířila do Sýrie, na Kypr a do Řecka. Nálezů je ovšem zatím málo. Nejstarší nádoby jsou malé flakonky na vonné oleje nebo číšky na pití.

Produkce skla měla nejvyšší úroveň ve starověkém Egyptě. Nejstaršími výrobky z 15. a 14. století př. n. l. jsou skleněné korálky, drobné plastiky posvátných skarabeů²⁴, amulety a skleněné napodobeniny drahokamů.

2.2.5 Perličkové ozdoby

Klasickým skleněným foukaným ozdobám, jak je dnes známe, předcházely ozdoby ze skleněných perliček. Později také z dutých perlí. Duté perle vyráběly domácí dílny už na konci 18. století. Foukači perlí se soustředili především v Jizerských horách, a to hlavně v okolí Smržovky a Josefova Dolu. Pomocí jednoduchého foukacího strojku a formiček nebo po jednom kuse je zhotovovaly v této oblasti na dva tisíce lidí. Další dva tisíce pak v Krkonoších (Poniklá, Vítkovice) a Podkrkonoší (Hořice, Zdobín, Doubravice, Bílá Třemešná aj.). V Jablonci nad Nisou byli drobní výrobci sdruženi v roce 1898 do Výrobního spolčenstva zhotovitelů dutých perlí. Vznik spolčenstva přispěl k poctivému podnikání v tomto oboru – nastavil pravidla, která nedovolovala nekalé podnikání a zajišťovala prosperitu. Výroba perlí se objevovala též na Moravě.²⁵

V Podkrkonoší byl prvním a své doby jediným perlařem Jan Kynčl. Živnost provozoval od roku 1862 ve Zdobíně. Perlařství bylo původní zimní řemeslo pro rolníky. V roce 1902 bylo perlařství na svém vrcholu – zboží se vykupovalo za nejvyšší ceny.

---

²³ (Vondruška, 2002)

²⁴ Skarabeus – posvátný brouk uctíváný v Egyptě

²⁵ (Vondruška 2002, Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010)

Obrázek 1: Staré perličkové ozdoby – 50. léta 20. st.

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20.1.2017]

Změna nastala v roce 1908. Z Indie vytlačovalo české foukané perle levnější japonské zboží. Také po čtyřech letech přestalo existovat Výrobní společenstvo v Jablonci nad Nisou. Nemělo pro své členy žádné zakázky. Tato situace však zapříčila vznik výroby nového zboží – vánočních ozdob. Ve skladech ležely neprodejné stříbřené perle a vzrostl počet nezaměstnaných domácích dělníků. Tak pravděpodobně vznikl nápad výroby vánočních ozdob z perel. Skleněné vánoční ozdoby byly v Evropě i v zámoří již známý artikl. A originální perlové ozdoby, které jsou dnes vyhledávané sběrateli po celém světě, byl originální nápad.²⁶

Typickým rysem perličkových ozdob je jejich obrovská rozmanitost. Odrážely dokonce technický pokrok. Vyráběla se perličková letadla, lokomotivy, kanóny, kola, motorky, vzducholodě, balóny. Samozřejmě nechyběly čistě vánoční motivy – hvězdičky, andělíčky, špice. Další, poměrně velkou, skupinu tvoří zvířata a figurky – pavoučci, raci, motýli, vážky, želvy. Inspirací byly i předměty běžné potřeby, například košíčky, konvičky, váleček, struhadlo, lustr apod.²⁷

²⁶ (Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010)

²⁷ [cit. dne 20. 1. 2017],(eshop.tradice.cz/tradicni-lidova-kultura/vanocni-ozdoby-ze-sklenených-perliček)

Obrázek 2 Perličková ozdoba – letadlo, kolem roku 1920

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1.2017]

Před první světovou válkou se také perličkové ozdoby vyráběly navlékáním sekaných, nikoliv foukaných perliček. Při výrobě bylo obvyklé využívat i jiné polotovary jablonecké skleněné bižuterie.

V roce 1910 se staly novým zbožím vánoční dekorace z malovaného kartonu, který se posypával drobnými kuličkami – balotinou, tzv. reflexní zboží. Na již zmíněné Moravě působily před rokem 1914 firmy S. Grätzer, centrála Olomouc, výroby Litovel, Steinach, Milán.

Ke krátkému oživení prodeje foukaných perlí došlo po roce 1918. Obchodovalo se opět i s Indií. Nejvíce se podnikání v tomto oboru v té době dařilo podnikům ve východních Čechách. Kromě dutých perlí a perlových vánočních ozdob se prodávaly také foukané napodobeniny ovoce, které sloužily jako ozdoby klobouků. Tato dobrá situace neměla však dlouhého trvání. V polovině dvacátých let výrobci ukončili výrobu z důvodu silnější konkurence z Japonska. Nebylo totiž žádné vlivné společenstvo, a tak se rozmohlo cenové podbízení a obchodní spekulace. Důsledkem byla situace, kdy v roce 1929 z jednoho tisíce foukačů v Jizerských horách zbyly jen dvě stovky. V krkonošských centrech Poniklé a Vítkovicích zůstalo z osmi set dělníků jen padesát. Tuto krizi samozřejmě doprovázel pokles mezd o osmdesát procent. Ani ve Dvoře Králové nad Labem na tom nebyli lépe. V této chvíli nastává však již jiná kapitola historie vánočních ozdob.²⁸

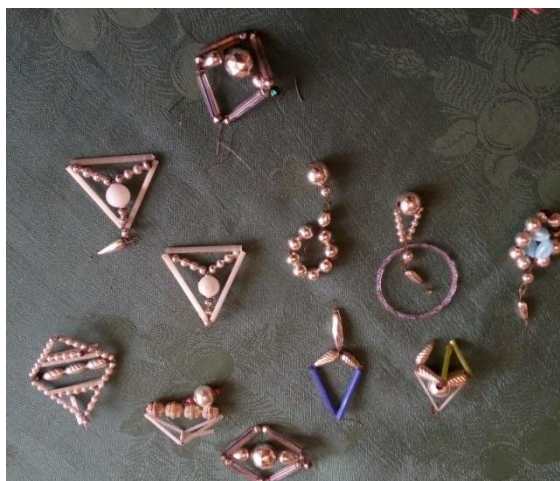
---

²⁸ (Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010)

Obrázek 3 Různé tvary perličkových ozdob – kolem roku 1920

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

Obrázek 4 Perličkové ozdoby měly mnoho tvarů

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

2.2.6 Historie skleněných foukaných ozdob

První zmínka o výrobě skleněných foukaných ozdob je z roku 1920. Pochází ze Vsetínska a je spojena se jménem skláře Josefa Ondry, který se nad plynovým hořákem pokoušel o první tvary. Za rok již prodával ozdoby inspirované německými vzory. U nás se do té doby takhle foukané výroby nezhotovovaly. A výrobců těchto ozdob německého typu byl zanedbatelný počet.

Čeští skláři neměli tehdy důvod věnovat se výrobě tohoto sortimentu. Poptávku po vánočních ozdobách dostatečně uspokojovala výroba v německé Lausche (Duryňsko).

Tam se této výrobě věnovali již od čtyřicátých let 19. století. V Německu se po dlouhou dobu také vánoční ozdoby nejvíce prodávaly a německé vánoční ozdoby se později staly vzorem pro výrobu ozdob v Čechách.²⁹

Obrázek 5 Foukané stříbřené ozdoby z 50. let 20. st.

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

Obrázek 6 Skleněné foukané ozdoby – 50. léta 20. st.

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

---

²⁹ (Toulavá kamera, vysíláno dne 22. 12. 2013 na Čt 1)

Výroba foukaných skleněných vánočních ozdob je vyvolána krizí s prodejem perličkových ozdob a s ní spojenou vysokou nezaměstnaností českých sklářů v roce 1929. Pomoc tehdy nabídl Sklářský ústav v Hradci Králové. Vzhledem k nízkému počtu výrobců foukaných ozdob, se rozhodl tuto situaci změnit a využít ku prospěchu všech. V červenci 1929 se v Hořicích konala schůze zájemců pro výrobu dutých perlí, na které pánové Josef Všetečka a Josef Holan informovali, že perlaři budou přeškoleni na novou produkci. Sklářský ústav spolu se sklářskou školou v Železném Brodě uskutečnili v březnu 1931 kurz věnovaný nové foukané výrobě, při které by se zhotovovaly vánoční ozdoby z křišťálového skla, vázičky, flakónky, kalíšky a figurky z barevného skla. Zájemce o kurz měl na starosti výtvarník Jaroslav Brychta. Do celé akce se také vložil Ústav pro zvelebování živností a v květnu a červnu 1931 proběhla tři praktická cvičení zaměřená již výhradně na výrobu a dekoraci vánočních ozdob. Tyto kurzy probíhající v Hradci Králové zaštil německý odborník. Deset mužů vyškolených na foukání a pět žen pro dekoraci se muselo zavázat, že vstoupí do nového společenstva z důvodu zaručení kvality a obchodní solidnosti.

20. července 1931 vzniklo Sklářské družstvo pro výrobu foukaných vánočních ozdob. Sídlem se stal Zdobín. Tehdy mělo již třicet jedna zakládajících členů.³⁰

Od tohoto okamžiku dochází k zásadní změně v obchodování s tímto sortimentem. Zatímco dříve se foukané vánoční ozdoby do Československa dovážely z Německa a to v hodnotě pět až osm milionů Kč ročně, od třicátých let dvacátého století převažoval vývoz. Firmy zaměstnávaly stovky dělníků a dělnic. Polovina produkce zůstávala na domácím trhu. Nejvíce se k povrchové úpravě ozdob používalo stříbření, zlacení, barvení, ledování či ovíjení ozdobnými třásněmi.

Dochází také ke snaze oprostít se od německých vzorů a přinést na trh tvary vánočních ozdob, jež by více odpovídaly „slovanskému vkusu.“ Proto Sklářský ústav vyhlásil na podzim a v zimě 1932/1933 dvě soutěže, jejichž cílem bylo získat nápad na tyto nové tvary. Následně pak v létě 1933 se uskutečnil speciální kurz vedený akademickým malířem Karlem Štěrbou, který měl napomoci uvést nové tvary do praxe.

Už v roce 1937 jsme byli ve vývozu vánočních ozdob prvními na světovém trhu. Tento obor vzkvétal dokonce i během světové ekonomické krize. Hlavními zákazníky byly USA, Švýcarsko, Litva a Francie. „Na světové výstavě v Bruselu získaly ozdoby se zdobinského

---

³⁰ (P. Nový, D. Havlíčková, W. Neuwirth, O. Šíp 2010, Toulavá kamera, vysíláno dne 22. 12. 2013 na Čt 1)

družstva prestižní cenu Grand Prix (1935), stejně tak jako v Paříži (1937, kolektivní Grand Prix pro celou československou expozici). Kvalitu a výtvarnou originalitu českých vzorů ve vztahu k duryňské konkurenci oceňoval i prestižní německý odborný sklářský časopis *Sprechaal*.³¹

Výrobu foukaných ozdob bychom našli také na Železnobrodsku (Zásada, Držkov), v Kralupech nad Vltavou, Zákupích, Vsetíně a nedaleké Jablůnce. Nezanikly ani ozdoby z dutých perli. Zhotovovali je skláři v Poniklé ve firmě S. Horna založené v roce 1902.

Obrázek 7 Rozmanité foukané ozdoby z 50. let 20. st.

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

Obrázek 8 Foukané skleněné ozdoby ručně zdobené

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

---

³¹ (Vondruška 2002, Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010)

Po druhé světové válce firmy německých majitelů získal stát a po další tři léta docházelo k znárodnování všech soukromých podniků. Vzniká tak národní podnik Skleněná bižuterie v Jablonci nad Nisou, Jablonex. Tehdejší orientace na těžký průmysl, výrobě vánočních ozdob příliš neprosperovala. Lepší situace nastala až na konci padesátých let, kdy našimi zákazníky byly Francie, Velká Británie, USA a Sovětský svaz. Většinou se vyvážely foukané ozdoby. Perličkové zabíraly zhruba pět procent. A opět získávaly ocenění. Zajímavostí je, že o foukané ozdoby byl největší zájem v západních zemích, perlové a perličkové ozdoby byly žádané spíše v socialistických státech. Mezi tyto státy patřilo například Rumunsko a Polsko.

S rokem 1989 nastala změna ve způsobu podnikání. Některé podniky se osamostatnily, jiné zanikly. Také vznikly nové firmy. V roce 1991 vznikla společnost ORNEX, se kterou začaly spolupracovat všechna česká, moravská a slovenská výrobní družstva. Mezi nejznámější patří Vánoční ozdoby Dvůr Králové na Labem, Irisa Vsetín, společnost Rautis, Ornela. Poslední dvě jmenované společnosti se zabývají výrobou perličkových vánočních ozdob.

O české vánoční ozdoby byl i po roce 1989 zájem v USA, Nizozemí, Belgii, Švýcarsku, Velké Británii nebo v Německu. Zájem však rapidně klesl po roce 2001, kdy se začaly ozdoby vyrábět v Číně. Tam je však vánoční dekorace vyráběna strojově, tudíž se ceny za tyto vánoční ozdoby nemohou rovnat s ručně tvořenými.³²

2.2.7 Jiné druhy vánočních ozdob

Během druhé světové války se staly hitem fosforeskující ozdoby. Jejich oblíbenost trvala i po válce. Tyto ozdoby v noci svítily. Byly zbarveny do smetanové barvy a vyráběli je Jablonci nad Nisou. Uvnitř ozdob byl vosk, který byl nastříkán fosforeskujícím médiem. To potom ve tmě zeleně svítilo. Tyto ozdoby byly poměrně drahé a v současných sbírkách jsou k vidění jen málokdy.

Další specifickou ozdobou je anděl. Andělé vždy zaujímaly čestné místo, obvykle na vrcholu stromečku.³³

„Pověst hovoří o zlatníkovi z Norimberku, kterému zemřela jeho jediná dcera. Celá rodina a především její matka tím byla velmi zarmoucena. Zlatník přemýšlel, jak její zármutek

---

³² (Vondruška 2002, Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010)

³³ (Herynek, 2009)

zmírnit. Ze včelího vosku vyrobil anděla s pravými blond vlasy, s pozlacenými křídly z pravého perí, s růžovými, zlatem zdobenými šaty a s tváří své půvabné zemřelé dcery. Anděla umístil na vánoční stromek. Když o Štědrém večeru žena přistoupila ke stromečku, spatřila tvář své dcery, začala se modlit a uvěřila, že se její dcera dostala do nebe mezi anděly. Od těch dob jsou andělé v Německu, ale i v mnoha dalších zemích nedílnou součástí vánočního stromku. Také na našich stromečcích zdomácněli.“³⁴

V padesátých letech dvacátého století se objevovaly ozdoby z různých měkkých materiálů; z látky, vaty apod. Unikátní je například tato podoba košíčku s houbičkami:

Obrázek 9 Košíček – netradiční vánoční ozdoba 20. – 30. léta

Pořizeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

Zhruba před sto lety se objevila módní vlna zdobení vánočních stromů dřevěnými hračkami. Začal s tím zhruba před sto lety Anton Reinbold z Berchtesgadenu. Jednalo se o miniaturní dřevěné hračky jako například trakaře, panáčky, komíníčky, kolébky či lucerničky. Takto nazdobené stromky se objevily v mnoha evropských časopisech a samozřejmě i v běžných domácnostech.

Mezi další trochu netradiční vánoční ozdoby patřily ozdoby z pohlednic. Dnešní doba již nepřeje příliš vánočním pohlednicím. Přání krásných Vánoc se mezi lidmi omezilo na zasílání nehmotných SMS. Ovšem v docela nedávné době zaslání pěkné pohlednice před Vánoci bylo samozřejmostí. Samozřejmostí ovšem nebyla originalita, s jakou by se mohly pochlubit pohlednice z počátku dvacátého století.

---

³⁴ (Herynek, 2009, str. 18)

První pohlednici navrhl generální poštovní rakousko-uherského mocnářství Heinrich von Stephan. Pohlednice z počátku minulého století byly zdobeny umělým jíním, sametovými a hedvábnými tužkami, perím perliček, skleněnou drtí, korálky, kousky látek. Kreslené pohlednice se ručně domalovávaly. Používal se světlotisk, barvotisk, hlubotisk. Mnoho pohlednic bylo prací akademických malířů. Není proto divu, že takto pracně vyráběné a krásné pohlednice by někdo po Vánocích vyhodil. I doba nepřála plýtvání, a tak se z těchto pohlednic vyráběly vánoční ozdoby. Byly vystříhovány do prostorových košíčků, srdíček, do krabiček a taštiček, které se pak k sobě sešivaly. Každý kus byl pak originál také stálou vzpomínkou na ty, kteří ozdobu původem pohlednici zaslali.³⁵

Obrázek 10 Vánoční ozdoba – papírový andělíček, 30. – 40. léta 20. st.

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

---

³⁵ (Herynek, 2009)

3 Profesionální výroba vánočních ozdob

3.1 Výroba tradičních lidových ozdob

3.1.1 Ozdoby z kukuřičného šustí

Oblíbeným materiálem zejména pro výrobu figurek do Betlémů je kukuřičné šustí. Figurky z toho materiálu jsou ale také obvyklým doplňkem velikonočních svátků. Jsou tedy obrazem českého venkova a promlouvá k nám díky těmto postavičkám dávná historie. Příprava k výrobě není ale jednoduchá a je nutné dodržovat jistá pravidla.

Nasbíranou kukuřici je třeba nejprve roztrždit. Pak se vybírají listy bez fleků. Je dobré kukuřici sbírat, když je zralá, nemusí se pak bělit. Listy jsou už pěkně bílé. Sušit se musí přímo na trávě a nechat na listy padnout rosu. Šustí je pak dobře tvárné.

Kukuřičné šustí mělo kdysi bohaté uplatnění. Používalo se jako podestýlka ve stáji. Později se z něj začaly vyrábět předměty denní potřeby, například tašky, košíky, ošatky. Uplést ošatku trvá celý den. Šustí se rozdělí na proužky, ty se pak kroucené naplétají jeden do druhého. Práce se nesmí přerušit, aby nedokončený výrobek neuschl.³⁶

3.1.2 Ozdoby z vizovického pečiva

Mezi prvními tvary vizovického pečiva patřily zvířátka, mašličky. Postavy se vyskytovaly zpočátku jen zřídka. Po válce se pak začaly tvořit svícny, betlémy a také větší kusy. Původní vizovické pečivo však zahrnovalo pouze 34 základních tvarů. Jednalo se o symboly, jež představovaly určité vlastnosti. Např. ryba byla symbolem mlčenlivosti, sluníčko dárce života, děťátko znamenalo radost, veverka značila dobrou hospodyňku, jelen byl symbolem bystrosti, holubička přinášela klid a mír do rodiny, ježek vypíchal z chalupy zlo, kohout znamenal mužnost. Mezi další základní tvary patřili raci, labuť, zajíc, ovečka, čáp, kachna, ale také ještěrka nebo páv.

Časem tyto základní tvary rozšířili lidé o mnoho dalších. Nezměnila se však technika zdobení. Nadále se využívá krájení – například okraje křidélek, stříhání – zobáčky u ptáčků, mašličkování – ozdoba všech tvarů tvořená z dlouhého úzkého válečku, vpichování – očka, ústa a obtisk – ozdobné okraje otisknutím špiček nůžek nebo nožů.³⁷

---

³⁶ (Toulavá kamera, vysíláno na Čt 1 dne 18. 12. 2011)

³⁷ (Brahová, 2003)

Základem těsta pro vizovické pečivo je jeden kilogram obyčejné hladké mouky a čtyři decilitry vody. V hromádce mouky se udělá jamka, do které postupně přiléváme vodu. Těsto musí být dostatečně tuhé a musí se hníst celou hodinu. Teprve potom se z něho dobře tvaruje. Hotové těsto se vloží do vlhkého hadříku a na šest hodin ho necháme v ledničce.

Veškeré potřeby, které jsou k tvarování potřebné, jsou nůžky, nožik, hřebínek, pinzeta, párátko a obyčejná hladká sklenička. Na zvířátka by bylo zapotřební ještě malé černé kuličky. Abychom si mohli ozdoby potom zavěsit, je třeba si opatřit kousek drátku, nejlépe měděného.

Po odležení těsta v lednici je možné pustit se do práce. Těsto musí být uprostřed hladké a jemné. Nesmí obsahovat žádné hrudky. V takovém případě by se muselo znova hníst.

Z těsta se vykrojí pokaždé jen takový kousek, který je potřebný na vybranou ozdobu. Zbytek musí zůstat pod vlhkým hadříkem nebo igelitovým pytlíkem, aby neoschlo. Sklenička je potřebná k rozválení kousků těsta. Pokud se lepí jeden kousek těsta na druhý, musí se spoj navlhčit vodou, aby se těsto dobře spojilo.

Po vymodelování se přenesou všechny tvary na plech, kde se musí nechat tři až pět hodin oschnout. Teprve pak se potřou rozšlehaným vajíčkem. Pro skutečně výrazný lesk je dobré nechat natřené vajíčko na ozdobách zaschnout a zhruba za půl hodiny je přetřít ještě jednou. Těsto se peče nebo spíše suší v troubě při teplotě 50°C asi tak 5 hodin. Je nutné brát zřetel také k velikosti a síle tvarů. Hotová ozdoba se pozná podle toho, že se sama odlepí od plechu a při sušení se nekrotí.³⁸

Výroba těchto ozdob je nenáročná. Vyžaduje snad jen zručnost a se získáním zkušeností je možné pouštět se i do složitějších tvarů. Vlastní výroba nám pak přinese radost a příjemnou předvánoční atmosféru do našich domovů. Ke každému kousku pak máme i osobní vztah a milé vzpomínky.

3.1.3 Výroba perníčků

Těsta na výrobu perníčků jsou různá. Některá se nechávají odležet i několik týdnů, některá se mohou zpracovávat hned. Nejdůležitější surovinou je med, který používáme vždy v tekutém stavu. Mouka i cukr musí být přesáté. Také koření do perníku musí být vždy

---

³⁸ (Brahová, 2000)

jemné. Používá se například anýz, badyán, fenykl, hřebíček nebo kardamon. Perníkové těsto je třeba dobře propracovat, aby se všechny přísady dobře rozložily. Těsto se vyválí stejnoměrně a perníčky se pak kladou na plech vymazaný a vysypaný. Některé tvary, jako například chaloupky či větší srdce se mohou před pečením potřít trochou rozpuštěného hnědého potravinářského barviva, aby byl perníček ve výsledku hezky tmavý. Lesk na perníčkách získáme potřením rozšlehaného vejce. Po upečení a vychladnutí se mohou perníčky zdobit. Aby perníček vypadal hezky, vyžaduje zdobení určitou zručnost. Používá se kornout nebo štětec. Do kornoutu vkládáme polevu hustší konzistence a dobře promíchanou. Do polevy vytvořené z bílků a moučkového cukru je možné kápnout několik kapek citronu na zbělení. Používají se také barevné polevy. Bílá poleva však příjemně evokuje sních a perníčky, coby lidové tradiční ozdoby by měly odrážet jednoduchou krásu a jemnost.³⁹

Obrázek 11 Ručně malované perníčky polevou z bílků a cukru

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

---

³⁹ (Psychlová, 2001)

3.2 Výroba skleněných vánočních ozdob

3.2.1 Současné firmy vyrábějící vánoční ozdoby

Společnost ORNEX, spol. s r.o. vznikla v roce 1991. Tato firma se zabývá vývozem ručně foukaných a ručně malovaných vánočních ozdob. Má na desetitisíce různých vzorů a dekorů a každý rok nabízí nové modely. Snaží se tak vyjít vstříc požadavkům zákazníků.

Další významnou společností zabývající se výrobou vánočních ozdob je družstvo *Vánoční ozdoby* ve Dvoře Králové nad Labem. V Podkrkonoší se tradice výroby skla začala objevovat již od poloviny 19. století. Místní skláři vyráběli skleněné perle. Když přestal být o toto zboží zájem, domácí dělníci byli překvalifikováni na výrobu foukaných vánočních ozdob. A na tuto výrobu se také zaměřila tato firma, jejíž vznik se pojí se dnem 20. července 1931, kdy proběhla zakladatelská valná hromada. Firma *Vánoční ozdoby* nabízí více než 80 tisíc výrobků. „*Pro vytváření barevných odstínů vánočních ozdob se používá světový standard barevnice obsahující přibližně 600 barevných odstínů ve třech až šesti efektech jednotlivého odstínu barvy (lesk, mat, mrazolák, porcelán, metalíza a tzv. skořápkový efekt). Široká nabídka posypů a doplňků k dekorování vánočních ozdob umožňuje splnit nejrozmanitější přání a představy zákazníků.*“⁴⁰ V České republice je toto družstvo v současné době největším výrobcem ručně vyráběných skleněných vánočních ozdob.

Firma *Rautis, a.s.* je originální tým, že je poslední společností, která se zabývá výrobou perličkových skleněných vánočních ozdob. Nachází se v Poniklé v Krkonoších a byla založena v roce 1995. Navazuje však na téměř stoletou tradici. Výroba a zpracování perliček byla záležitostí celé rodiny. Foukání perel většinou obstarávali v rodině muži. Mezi přísně střežená tajemství patřila technika stříbření perlí. Nejdříve se používal roztok olova a zinku, později též roztok dusičnanu stříbrného. Protože se roztok do perlí nasával ústy, jednalo se o nebezpečnou práci. Při polknutí roztok způsobil zčernání kůže. Babičky pak rozřezávaly nastříbřené perle na jednotlivé perličky. Na šňůrky je navlékaly maminky a děti. Firma *Rautis* jako poslední na světě zachovala technologii výroby perličkových ozdob. Také ve svých prostorách nabízí široké veřejnosti možnost prohlédnout si celý proces výroby.⁴¹

---

⁴⁰ (Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010, str. 113)

⁴¹ (Nový, Havlíčková, Šíp, 2010, propagační leták firmy Rautis)

Obrázek 12 Perličkové ozdoby firmy Rautis (cena 1 ks je cca 80,-Kč)

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

Obrázek 13 Perličkové ozdoby firmy Rautis

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

3.2.2 Profesionální výroba skleněných vánočních ozdob

Výroba foukaných skleněných ozdob probíhá buď ručním foukáním nad kahanem, nebo strojně. V každém případě ale existuje náčrtek, podle kterého se nejprve vyrobí sádrový model. Také musí být připravená dvoudílná kovová forma.

Sklář si vezme skleněnou trubičku a nahřeje její širší konec, aby změkkl. Vzniká skleněná trubice, která je vlastně polotovarem nazývaným též „dvojákem“. Obvykle má délku 150 cm. Průměr trubic je v rozmezí 3 – 12 cm. Sklář do trubičky fouká, aby vytvořil delší bublinu. Tuto bublinu dá do formy a silně do ní foukne. Z části nazývané tělo se pak tvoří samostatná ozdoba – figura, špice, koule, zvonek nebo srdce. Sklo nesmí vychladnout rychle, ozdoba by popraskala. Je nutné sklo také vyfukovat rychle.

Dále následuje stříbření a lázeň v barevném laku, metalíze nebo porcelánové barvě, malování dekorů, stříkání barev, oplétání postříbřeným drátkem, polepy balotinou, skleněnou drtí či textilem. Lesk získávají ozdoby tak, že trubičkou nalije pracovník roztok, který vnitřek postříbí. Potom baňku ponoří do teplé vody, tím se aktivují stříbřicí chemikálie a třesením baňky se proces urychlí, Tekutina musí pokrýt celý prostor v baňce. Stříbřicí roztok vyleje pak do nádoby na recyklaci. Stříbření se dělá stejně u baněk i u figurek. Vnitřní zatřesení je velmi důležité. Dále se pak ponoří do barvy, ale stříbrný povrch uvnitř barvou prosvítá. Toto zušlechťování dodává každé ozdobě originalitu.

Jestliže se ozdoby vyrábí ručně, vytváří se tvary ozdob z volné ruky. Vznikají pak tvary, jako jsou koule, olivy, reflektory, zvonky a špice. Z forem jsou tvary ptáčků, domečků a figurek.

Zajímavá je vakuová technologie – krycím lakem se nanese na část koule určitý dekor, který se po pokovení a smočení do barvy sloupne a dál dekoruje. Vzniká zajímavý průhled do koule.⁴²

Jakmile dekor zaschne, zkrátí se krček ozdoby a nasadí záponka velikosti 7-13 mm. Záponka je tvořena vidlicovým pérkem a čepičkou. Bývá nejčastěji stříbrná nebo zlatá a samozřejmě také zdobená. Ozdoby, které jsou těžší a jejich dekorování patří mezi dražší, mají záponku pojištěnou ještě přilepením k ozdobě. Ozdoby v podobě ptáčků mají také přilepené ocásky a nožičky na skřípci.

Ozdoby z dutých perlí se vyrábí ručním foukáním nad kahanem. Dávají se do forem ze železa, keramiky nebo mosaze. Také se vyrábí strojně. Perličky mají průměr do 3 cm. Chemickou cestou se stříbí. Následuje navlékání na drát. Tvarují se nejčastěji hvězdy, figurky, domečky, ale mívají také fantazijní tvar.

---

⁴²(Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010)

Vánoční ozdoby z perliček se tvoří podobně, jako ozdoby z dutých perlí navlékáním na drát. Často jsou v kombinaci právě s dutými perlemi.

Koule – volně foukaná vánoční ozdoba vzniká tak, že sklář trubici nad hořákem rozdělí na dva díly. Každý pak na konci musí zatavit. Následuje práce nad plamenem, vyrovnává deformaci měknoucího skla. Po dokonalém protavení trubice z ní vytáhne tzv. odtažek, který po dalším nahřívání oddělí. Dále jej zaškrtní, naznačí krček koule, odpálí špičku a vyfoukne do nejžádanějšího tvaru vánočních ozdob – koule. Trvá půl roku, než se foukač této práci naučí. Protážením u tvaru olivy dosáhne sklář tak, že odtažek sice zaškrtní, ale neodpaluje špičku. Docílí tím požadovaný protáhlý tvar.

Reflektor se vyrábí z koulí nebo oliv. Vyfouknutý polotovar se nahřeje nad plamenem. Požadovaný důlek se vytvoří vysátím vzduchu. Často se ještě kolíčkem zvlíní.

Obrázek 14 Foukaná skleněná ozdoba - reflektor

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

Zvonek vzniká tak, že se z odtažku vyfoukne koule se dvěma konci. Kouli pak sklář směrem ke stopce, avšak mimo střed, na ohni spálí a následně vyfoukne do tvaru zvonku.

Špička je z delšího odtažku rozděleného na tři části. Na otvor na nasazení na stromek, kouli a věžičku. Jako první se zhotoví koule, kterou nad mírným plamenem protáhne. Otvor upraví pomocí kolíčku.

Foukané ozdoby do formy vznikají zpočátku podobně jako ty z volné ruky. Odtážek je ale zhotoven do tvaru koule jen částečně, pak se vkládá do formy.⁴³

Technikám, při kterých se sklo upravuje po zhotovení na huti, se říká zušlechťování nebo rafinování. Techniky, které se používají při výrobě vánočních ozdob, jsou malování a irizování, stříbření, stříkání, sítotisk, tamponový tisk, smáčení.

Malování

Technika malby byla objevena již ve starověku. Užívala se ve východním středomoří. „*Nejstarší způsob emailové malby byl založen na aplikaci slabých plátek emailu na povrch horkého skla a jejich následném zatavení. Teprve pak se hotový kus chladil. Dokonalejší způsob aplikace malby na hotový a uchlazený kus, užívaný dosud, objevili a rozšířili benátská skláři z ostrova Murano v 15. století, v polovině 16. století se tato technika začala užívat i v českých zemích. V 18. a 19. století se pak rozšířila škála malířských technik.*

Sklo se dekoruje nanášením barev, listrů, zlata a platiny na povrch, kde se fixuje obvykle výpalem.

Barvy pro malování skla se skládají z jemně mletého olovnatého, boritého a křemičitého skla s nízkým bodem tání“⁴⁴

K ručnímu malování vánoční ozdob se používají barvy s větší hustotou. Při smáčení a stříkání nemusí být barva tak hustá. Při dekorování se používá speciální štěteček z veverčí či bobří srsti. Také se používá pipeta nebo sáček naplnění tzv. vysokým latexem. Malířky mají k dispozici předlohu. Dále následuje posyp. Jako posyp slouží diamantina, balotina, skleněné drť nebo barevné písky.⁴⁵

Irizování

Irizování znamená zvláštní způsob dekorace skla. Tato dekorace dává sklu vzhled barevného pokovení a provádí se hned po zhotovení skleněného výrobku na huti, ještě dříve, než se dá chladit. Horké sklo se napařuje v odpařovacích plynech ve speciálně upravené peci, nebo se pomocí stříkací pistole provádí nástřik. Tak se na povrch skla nanese irizovací směs.

---

⁴³ (Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010)

⁴⁴ (Vondruška, 2002, str. 70)

⁴⁵ (Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010)

Základem irizovací směsi je dusičnan strontnatý a také sloučeniny kovů s nízkou teplotou tání. Kromě využití této techniky při výrobě vánočních ozdob, se též uplatňuje při výrobě bižuterie.⁴⁶

Stříbření

Tato technika se používala již v 19. století k dekorování dvoustěnného skla. Základní tvar musí mít tedy dutinu. Do dutiny se nalije nejprve speciální chemický roztok, který se skládá z roztoku amoniaku a dusičnanu stříbrného a také roztok obsahující cukr. Při nalití do ozdoby se vylučuje stříbro, které se usadí na vnitřních stěnách dutiny. Proces stříbření a tvorba zrcadlového efektu jsou urychlovány nořením výrobků do vodní lázně, která má teplotu 40-55°C. Z vnějšku pak stříbro vytváří zrcadlově lesku souvislou plochu uvnitř skleněného výrobku.

Smáčení

Ještě nehotové ozdoby čiré či stříbřené se mohou před dalšími úpravami smáčet v barvách, které obsahují nitrocelulózu nebo liholak. Rozdělují se na lak, mat, polomat, mrazolak, porcelán a různé speciální efekty.

Mezi další dekorace patří stříkání, které se provádí ve stříkacích boxech. Stříkání se používá u ozdob složitějšího tvaru. Při smáčení by nebylo barevné pokrytí ozdoby dokonalé. Také se tato technika používá při detailech.⁴⁷

---

⁴⁶ (Vondruška, 2002)

⁴⁷ (Petr Nový, Dagmar Havlíčková, Waltraud Neuwirth, Ondřej Šíp 2010, Vondruška, 2002)

4 Možnosti tvorby vánočních ozdob na 1. stupni ŽS z různých typů materiálů

Výroba vánočních ozdob na základní škole je oblíbenou součástí vyučování v oblasti Člověk a svět práce. Nabízí se zde široká škála jak druhů vánočních ozdob, tak materiálu, který je možné k vyrábění použít. Nezanedbatelným faktem je, že pro mnohé výrobky týkající se Vánoc, je zapotřebí minimálních nákladů. Pokud se začne s výrobou včas, mnoho materiálů si mohou děti opatřit samy. Sběr přírodnin použitých při zhotovování vánočních ozdob můžeme také chápat i z jiných pohledů. Děti se učí poznávat přírodu; z práce, která započala například již v parku nebo v lese při procházce s rodiči, mají větší radost a pojí se k ní příjemné vzpomínky; důležitý je v dnešní sedavé době pohyb a pobyt v přírodě. Zkrátka mnohdy jednoduchý a prostý materiál v sobě skýtá daleko více možností pro rozvoj dítěte, než připravené a nakoupené drahé zboží.

Přestože se tato práce týká adventu, v mnohých třídách je nutné začít s výrobou včas. Na začátku adventu se pořádají ve školách vánoční jarmarky, na kterých žáci prodávají své výrobky. Proto je třeba již během podzimu myslet na Vánoce a sbírat materiál.

4.1 Přírodniny

Jeřabiny

Měkké plody stromu jeřábu jsou ideální pro využití v pracovních činnostech. Jsou i oblíbeným modelem při výtvarné výchově. Jeřabiny se dobře napichují a provlékají. Jsou zajímavým doplňkem i mezi jinými přírodninami.

Pro výrobu vánočních ozdob se dají využít stejně dobře, jako při tvoření s podzimními tématy. Jeřabiny se mohou nalepovat, provlékat, kombinovat s jiným materiálem. Provlečené drátkem je možné z nich cokoliv tvarovat.

Metodická příručka k výrobku *Kolečka z jeřabin:*

K výrobě této ozdoby je zapotřebí alespoň jednoho trsu jeřabin. Plody se odeberou z větviček – to si děti mohou až provést ve škole. Pak se napichují na drátek. Drátek je vhodnější měkkí. Je třeba děti upozornit, že se musí trefit drátkem do jeřabiny tak, aby neprocházel drátek příliš na kraji plodu, protože pak by mohlo dojít k protržení a jeřabina by z ozdoby spadla. Délka navlečeného drátku je zhruba asi 20 cm. Pak mohou děti začít

s tvarováním. Děti rukodělně nadanější mohou zkusit i jiné tvary, například hvězdu. Na tu je ale zapotřebí delší drátek.

Práce s přírodninami děti baví. V podstatě z obyčejného materiálu, který je obklopuje a který vnímají naprosto se samozřejmostí, vznikne v jejich rukách zajímavá věc.

Pokud výrobek nebude určen na prodej na školním vánočním trhu, může si třída těmito ozdobami ozdobit před Vánoci vlastní vánoční stromeček. Na takovýto stromeček ozdobený vlastnoručně vyrobenými ozdobami jistě děti nezapomenou.

Obrázek 15 Kolečko z jeřabin

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

Makovice, šípek, křížaly, květy mochyň

Suché plody těchto rostlin je možné použít jak samostatně, tak v kombinaci. Je třeba opět myslet dopředu, včas je nasbírat a nasušit. Již od září může učitel děti nabádat ke sběru těchto rostlin. Samozřejmě podle jejich možností. Mohou se i společně například v rámci prvouky vypravit do přírody a nějaké plody nasbírat. V průběhu celého září a října je třeba děti vhodně motivovat, třeba i vyhlášenou soutěží ve sběru přírodnin pro výrobu vánočních ozdob. Pro přinesené plody pak žáci vyberou ve třídě vhodné místo a sledují jejich pozvolnou proměnu. O to zajímavější pak práce s tímto materiálem pro ně bude.

Metodická příručka k výrobku *Vánoční řetěz z přírodnin*

Pro tento řetěz se nejlépe hodí drobné hlavičky máku, šípek, jsou možné i křížaly – najemno nakrájená a usušená jablka, květy mochně a třeba opět i jeřabiny.

Pokud si plody třída suší sama, děti se budou na práci s nimi těšit.

Každý obdrží stejný díl od každého plodu. K práci je pak nutná silnější jehla a pevná nit'. Pak už je zapotřebí jen trpělivosti dětí a estetického vkusu při navlékání. Učitel může žákům doporučit, aby pravidelně střídali menší a větší plody, ale může je také nechat naprosto samostatně pracovat a nechat je, aby sami usoudili, co je pěkné. Je třeba děti upozornit, aby s již navlečenými plody příliš nehýbali, aby se neporušily a nespadly. Nezanedbatelné je upozornění na bezpečnost při práci s jehlou a nůžkami, které k této práci také potřebujeme.

Nesmí se zapomenout na uzlík na začátku i konci řetězu. Po zhotovení výrobku pak úklid pracovního místa.

Řetěz má více využití. Delším řetězem je možné ozdobit stromeček. Kratší řetěz pak vypadá pěkně zavěšený na okně.

Obrázek 16 Řetěz z přírodnin

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

Metodická příručka k výrobku *Barevné kolečko*

Práce na tomto výrobku započne pro děti již doma u maminky v kuchyni. Fantazii se meze nekladou a žádný nápad se nezamítá. Využívají se jakékoliv drobné suché potraviny či přírodniny. Materiál pro tuto vánoční ozdobu je tedy velice levný a dostupný.

Děti mají za úkol přinést si z domova cokoli drobného, od malých těstovin, čocky a hrachu až například do koření jako je kmín, bazalka nebo rozdrobený bobkový list. Pěkně zde opět vyniknou jeřabiny.

Zapotřebí je ještě kartonový papír, šablona na vystřížení a pomůcky jako nůžky, tužka a lepidlo – nejlépe Herkules.

Děti si dvakrát obtáhnou šablonu ve tvaru kolečka o průměru zhruba 10 cm na karton. Poté si kolečka vystříhnou. Na každé kolečko se pak z jedné strany nalepuje připravený drobný materiál. Při práci je dobré dodržovat určité zásady, o kterých musí učitel žákům povědět před zahájením práce. Materiál nanášíme v jedné řadě dokola od středu. Střídáme světlé s tmavým, dětem poradíme, aby při práci nespěchaly; odměnou za precizní práci bude hezká ozdoba. Lepidlo nanášíme postupně. Pokud by se nanoslo na celé kolečko, rychle zaschne a stejně by se muselo znova nanést. Také se nesmí vynechat místo, jednotlivé kousky pokládáme těsně vedle sebe. Když jsou obě kolečka polepená a zaschlá, přilepíme je k sobě a mezi ně vložíme mašličku na zavěšení.

Výroba tohoto svátečního kolečka potrvá minimálně dvě vyučovací hodiny. Děti je třeba během práce nabádat, aby nespěchaly. Mohou si mezi sebou přinesený materiál vyměnit. Výběr necháme na dětech.

Výroba této ozdoby je náročná na čas, organizaci a úklid. Výsledkem jsou ale pěkné výtvořky a práce na nich je pro děti velmi zábavná. Navíc najde uplatnění ve všech třídách prvního stupně základní školy.

Obrázek 17 Kolečko polepené drobnými plody či potravinami

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

Mezi další přírodniny, které je možné na prvním stupni ZŠ použít při výrobě vánočních ozdob jsou šišky. Šišky se dají nasbírat kdykoliv a nemusí se tedy při práci s nimi plánovat příliš dopředu. Mohou se z nich vyrábět různé postavičky, například sovičky, ptáčci apod., můžeme je pouze zdobit nebo také nastříkat zlatým či stříbrným sprejem. Práce se sprejem je vhodná spíše až od čtvrté třídy základní školy. Vyžaduje určitou zručnost a opatrnost. Důležitý je pracovní oděv a pečlivě zakrytá pracovní plocha. Pro děti je to ale akce velmi zábavná a každý si touží svou šišku nastříkat sám. Různé šišky se také hodí na něco jiného. Na postříkání sprejem jsou vhodné malinké, pro ozdobení jiným materiálem pro vytvoření nějaké postavičky jsou lepší šišky střední velikosti.

Obrázek 18 Andělíček ze šišek

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

4.2 Papír

Nejvyužívanějším materiálem na základní škole při tvoření je papír. Z papíru se také vyrábí nepřeberné množství vánočních ozdob. Mnohé z nich je možné velice snadno vyrábět i ve škole.

Než začneme s dětmi tvořit jakoukoli ozdobu z papíru, měly by vědět, jaký druh papíru vlastně používají. Na některé ozdoby postačí papír obyčejný – většinou barevný. Například na výrobu vánočního řetězu, který je možné vyrábět již s prvňáčky. Jedná se o jednoduchou práci, která rozvíjí jemnou motoriku a učí žáky zacházet správně s nůžkami, pracovat s lepidlem na papír a udržovat si pořádek na lavici během práce. I papírový řetěz může pak ve třídě ozdobit vánoční stromeček. Barevným papírem se také může polepovat papír tvrdší. Nebo lze použít již rovnou tvrdý barevný papír.

Další možností je kartonový papír. Pro děti je ale příliš tvrdý a mohli by se při stříhání zranit.

Vánoční ozdoby z papíru můžeme vystřihovat podle šablon, skládat do různých tvarů – nejčastěji kytiček, hvězd, stromečků, kouliček; různě překládat, lepit. Zajímavá je kombinace například s látkou. Lepení barevné či vzorované látky na papír vypadá velice efektně a snadno se dosáhne vhodnou volbou barvy na látce vánočního nádechu ozdoby. Papír je možné také kroutit a vytvářet tak různé tvary, stříkat barevným lakem nebo ozdobným pozlátkem.

Pro práci s papírem bývá často nezbytné lepidlo. Při výrobě ozdob ač papírových zřejmě nevystačíme s vysunovacím lepidlem na papír. Většinou špatně drží a papír se od sebe odděluje. Ozdoby z papíru obzvlášť pro menší děti bývají jednoduché. Proto je třeba dbát na pěkné a čisté provedení. Odlepené kousky by nepůsobily pěkně. Nejlépe je použít například Herkules. Nanášet jej štětcem mohou i děti samy.

Metodická příručka k výrobku *Kouličky z papíru*

Práce na této ozdobě vyžaduje trpělivost. Je třeba nastříhat zhruba 25 až 30 koleček. Děti si kolečka obtahují podle šablony a následně je vystříhnou. Jelikož je to práce zdouhavá a některé děti by mohla odradit, je zde opět velice důležité ukázat jim jeden hotový výrobek. Tato ozdoba vypadá skutečně hezky a představa, že si ji mohou děti vyrobit samy, je jistě povzbudí k práci.

Jednotlivá kolečka se pak přehnou napůl a uprostřed se slepí. Jakmile jsou všechna takto slepená, lepí se vzájemně k sobě horním a dolním okrajem. Včas se musí doprostřed vložit a nalepit šňůrka na zavěšení.

Barvu si mohou děti zvolit samy. Ale je lepší je navést na barvy Vánoc. Pohovořit s nimi nejprve o současném trendu ve zdobení vánočních stromečků. Určitě se rozpomenou, jaké ozdobené stromečky už viděly. Vyhneme se tak jejich touze vyrobit si vánoční ozdobu z oranžového či žlutého papíru.

Obrázek 19 Kouličky z papíru

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 7. 11. 2016]

Další možnosti tvorby z papíru:

Metodická příručka k výrobku: *Stromečky z papíru*

Stromečky nebo hvězdičky z barevné čtvrtky; nejméně 5x obkreslená šablona, přeložená napůl a lepená vždy půlkou k sobě. Zlaté či stříbrné korálky lepené tavicí pistolí.

Tuto ozdobu si mohou vyrobit děti již od druhého ročníku. Pracné je vystřihování, které vyžaduje zručnost a trpělivost. Je třeba vystřihnout alespoň pět obkreslených stromečků. Důležitá je tady přesnost a určitá zkušenost se stříháním, proto to ještě není práce vhodná pro děti do prvních tříd. Aby konečný výrobek vypadal opravdu pěkně a zachoval si tvar, je dobré použít tvrdou barevnou čtvrtku. Bude se sice o to hůře stříhat a překládat, ale výsledek

za námahu jistě stojí. Po vystříhnutí se musí tedy každý stromeček přeložit. Ani tato práce není jednoduchá; děti se musí trefit na tvaru na druhé straně a ukáže se zde, jak kdo poctivě stříhal. Poté se jednotlivé strany potřou lepidlem a slepí k sobě. Lepidlem musí potírat stejnoměrně ve slabé vrstvě, aby lepidlo nevyteklo ven. Děti také nabádáme, aby vydržely tlačit k sobě strany a ty se potom od sebe neodchylovaly. Při lepení posledního kousku vystřiženého stromečku se do vrcholu také vlepí ozdobná mašle. Na stromečky se nakonec nalepí drobné kuličky; zlaté vypadají na zelených stromečcích velice efektně. Tuto konečnou práci mohou děti vykonávat ve dvojici pod dohledem učitele. Kuličky nejlépe drží přilepené tavnou pistolí, ale práce s ní vyžaduje opatrnost a zručnost, aby nedošlo k popálení.

Práce na stromečcích je náročná, ale hodí se pro více věkových kategorií. Výsledná ozdoba vypadá velice pěkně. Zároveň se děti procvičí ve stříhání a ve snaze o precizní práci, aby se právě jejich ozdoba vydařila co nejlépe.

Stejným způsobem se vyrábí i hvězdy. Na modrý papír se pak ale hodí spíše stříbrné kuličky.

Obrázek 20 Stromečky z tvrdého barevného papíru

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. 28. 11. 2016]

- Stromečky ve tvaru jehlanu – kroucený papír do tvaru; nastříkaný stříbrným nebo zlatým sprejem, ozdobený drobnými hvězdičkami, mašličkami, stromečky...

Obrázek 21 Jehlany z krouceného papíru

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

Obrázek 22 Jehlan z papíru

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

- Na stejném principu vytvořené hvězdy nebo zvonky

Obrázek 23 Hvězdy z krouceného barevného papíru

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 30. 11. 2016]

Obrázek 24 Zvonečky z krouceného barevného papíru

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 28. 11. 2016]

- Kouličky z proužků papíru

Obrázek 25 Kouličky z papíru

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 30. 11. 2016]

- Malé stromečky z papírových potravinářských košíčků.

Obrázek 26 Stromečky z papírových košíčků

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 30. 11. 2016]

4.3. Kombinace různých materiálů

Při výrobě vánočních je možné využít různé materiály. Obzvláště kombinace s přírodninami působí velmi efektně a pro děti může být práce na takových výrobcích zajímavá. Stále zde také zůstává důležitým faktem nízká pořizovací cena materiálu. Přírodní materiál si děti mohou pořídit samy. Materiál, kterým ozdobujeme přírodniny, může být také snadno dostupný. Pomineme-li různé mašličky a nitky na zavěšení, bývá častým doplňkem přírodnin při výrobě vánočních ozdob například vata (viz. „sovičky“), samolepicí oči, skleněné či umělé barevné ozdobičky jako například kouličky, korálky, kovové drátky, plst' apod. Jedná se o materiál snadno dostupný a levný. Žáci si jej mohou přinést sami, nebo je může nakoupit učitel. Kombinovat přírodní materiál s jiným je pro děti atraktivní práce a výsledek je potěší. Takto vyrobená vánoční ozdoba pro ně bude překvapením. Odnosou si znalost práce s novým materiálem, s jeho vlastnostmi v souvislosti s použitím s přírodninami, např. přilnavost různým materiálů za použití různých druhů lepidla. Rozvíjí se jejich estetické cítění – méně je někdy více a ne vždy se k sobě hodí.

Výroba ozdob z různých druhů materiálů je vhodná spíše pro starší žáky prvního stupně základní školy. Podle náročnosti je vhodnější ji zařazovat až od třetího ročníku.

- **Hvězda z klacíků** ozdobená mašlemi, skleněnou kouličkou, ozdobami z plsti a kouličky z vlny. Takto spletené hvězdy se mohou nazdobit jakýmkoli způsobem. V tomto případě může učitel zadat širší škálu ozdob pro ozdobení hvězdy a nechat děti pracovat samostatně.

Obrázek 27 Hvězda – kombinace materiálů

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 30. 11. 2016]

Často používaný je v poslední době polystyren ve tvaru kuliček různé velikosti. Jedná se o velice levnou a snadno dostupnou záležitost, ze které lze vytvořit buď samostatné zajímavé ozdoby, nebo se dají použít jako součást jiné ozdoby. Je možné do nich cokoliv vpichovat. Ať už přírodní materiál, či jiný, jako například drátky, špendlíky a tak podobně. Velice efektně vypadá taková koulička obtočená drátkem, na kterém jsou navlečené korálky. Vhodné je drátek si nejdříve navléci korálky. V případě, že by se koulička obmotávala již drátkem s korálky, práce by byla pravděpodobně hotová brzy. Děti by pak museli mít za úkol navléci kouliček více, aby práce vystačila alespoň na jednu vyučovací hodinu. Pokud by si žáci drátek navlékali sami, taková práce v sobě skýtá další možnost zvyšování jejich dovedností a zlepšování drobné motoriky. Rozvíjí jejich fantazii a zručnost. Ne vždy platí, že méně je více.

Obrázek 28 Koulička – kombinace materiálu

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

Obrázek 29 Koulička s drátkem

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

4.4 Jiný materiál

Kromě přírodních materiálů jsou pro děti na prvním stupni velice vhodné různé modelovací hmoty. Práce s modelínou je součástí tematických plánů pracovních činností mnoha ročníků prvního stupně. Při práci s tvárným materiálem si děti rozvíjí drobnou motoriku, představivost a nelze pominout ani fakt, že je tato práce velice baví.

Při výrobě vánočních ozdob se ve škole asi nejvíce uplatní samovytvrzovací hmoty. Výrobek se jednoduše zhotoví a nechá se volně uschnout. Práce s moduritem by byla sice také zajímavá, ale problémem může být nemožnost výrobek pak uvařit v horké vodě. Překážkou jsou hygienické normy, prostory, bezpečnost. Existují na trhu hmoty, které se následně pečou. To je v prostorách školy stejný problém jako s vařením moduritu.

Obrázek 30 Nejedlé „perníčky“

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

Obrázek 31 Nabarvené „perníčky“

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

Modelína je pro děti sice vhodná, ale výrobek z ní nemá trvalý ráz, proto se na výrobu vánočních ozdob nehodí.

Kromě samovytvrzovacích hmot, které se po zaschnutí dají ještě zdobit – polepovat či malovat na ně, je k dostání na trhu ještě modelovací hmota, která se při práci nelepí, dobře se z ní tvaruje a po zaschnutí zůstává ve stejném tvaru, do jakého byla vytvarována. Ozdobička z této hmoty je lehká a prakticky nerozbitná.

Obrázek 32 Ozdobičky dle fantazie

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 20. 1. 2017]

Metodická příručka: Koulička z vlny

Pomůcky: balónek, vlna, škrob

Na tuto vánoční ozdobu není potřeba příliš materiálu. Navíc je tento materiál snadno dostupný a levný. Děti si mohou přinést balónek a vlnu, učitel obstará škrob. Výhoda práce na tomto výrobku je jeho atraktivnost pro děti a výsledný efekt.

Děti si nafouknou balónek do učitelem stanovené velikosti. Nesmí být ani moc malý, ani moc velký; velikost balónku určuje velikost ozdoby. Je možné pracovat ve dvojici. V tomto případě se práce ve dvojici i sama nabízí – na balónek se omotává vlna; jeden žák balónek drží, druhý omotává. Mohou se během práce vystřídat, mohou si poradit a sdělit dojmy a zkušenosti. Kromě zvyšování zručnosti se tedy mohou při této práci i utužovat vztahy mezi spolužáky, podporovat spolupráce; děti se učí vzájemné komunikaci a toleranci. Týmová práce je baví.

Učitel připraví každé dvojici mističku se škrobem. Děti namáčí část vlnu – ustříhnutý kousek- a obmotávají kolem balónek. Důležitá je určitá pravidelnost. Vlna se nesmí příliš nashromáždit na jednom místě. Přesto je třeba balónek hustě obmotat.

Pak jen stačí obmotané balónky s vlnou nechat zaschnout třeba i několik dnů. Jakmile je vlna proschlá, špendlíkem se propíchne balónek a opatrně vyjme. Vlnu je možné i mírně zformovat do patričného tvaru. Stromek ozdobený těmito kouličkami z vlny je velice atraktivní a vkusný.

Obrázek 33 Kouličky z vlny

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 24. 1. 2017]

Atraktivní vánoční ozdobou jsou ozdoby z navlékaných korálek. Na základní škole lze uplatnit pouze jednoduché postupy a jednoduché tvary. Důležitý je výběr drátku. Drátek nesmí být ani příliš slabý, ani pevný. S pevným drátkem by se dětem špatně manipulovalo. Na slabém drátku by korálky nedržely tvar. Tato práce proto není příliš vhodná. Finančně je o něco nákladnější než předchozí a vyžaduje od dětí hodně trpělivosti. Na druhou stranu i trpělivosti by se děti měly učit; je proto třeba dobře odhadnout složení konkrétní třídy; negativní stránkou by se mohla ukázat při takové práci malá motivace dětí a jejich ztráta zájmu o vytvoření výrobku vyžadující příliš mnoho času, soustředění a trpělivosti.

Obrázek 34 Zvonečky z korálek

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 24. 1. 2017]

Dalším materiálem pro výrobu vánočních ozdob, který není na základní škole příliš vhodný z důvodů komplikací s organizací, je těsto. Z těsta se vyrábí vizovické pečivo nebo perníčky, které patří k lidovým vánočním ozdobám a jsou spojeny s tradičními lidovými Vánoci. Bohužel konkrétní manipulace s tímto materiálem je na základní škole poměrně složitá.

Vizovické pečivo se po vytvarování musí péct v troubě zhruba pět hodin, což je dosti problematické. Možností, jak děti neochudit na práci s těstem, by bylo, kdyby si děti ozdoby vytvarované ve škole odnesly domů a upekly je v troubě doma. Bylo by pak nutné přinést si do školy nějaké krabičky, které by zajistily, že se jim tvary nepomačkají.

Práce s perníčky sebou přináší podobné problémy. Ale vzhledem k tomu, že doba jejich pečení je ve srovnání s vizovickým pečivem o mnoho kratší, bylo by možné si je ve škole i upéct. Vše pak záleží na prostorách školy, na domluvě. Taková práce by se musela odehrávat například v prostorách jídelny, aby splňovala hygienické podmínky. V každém případě sebou tedy práce s takovým materiálem (i následné zdobení) přináší velké nároky na práci učitele týkající se organizace a podmínek, aby nedošlo k nějakému pochybení. Pro děti by to ale jistě znamenalo velice atraktivní výuku obohacující o znalosti a zkušenosti.

Závěr

Výroba vánočních ozdob na základní škole je vhodným doplněním aktivit, které jsou náplní pracovních činností či výtvarné výchovy. Pro děti je práce na nich zajímavá mimo jiné díky svému uplatnění. Ne veškerá práce, kterou děti při pracovních činnostech provádějí, mají trvalý charakter. Například práce s modelínou, montáž a demontáž stavebnice, péče o květiny či další práce, které mají děti pouze připravovat na složitější práci nebo se týkají jiné oblasti než manuální činnosti. A ne každý výrobek je takový, aby odolal zubu času. Ale výrobky, které dětem zůstanou v podstatě navždy a mají pro ně nějaký význam, jsou velmi oblíbené. Pocit vlastnictví a možnosti odnést si svůj výrobek domů je dokáže nadchnout. Mnohdy už při práci plánují, jak se svým výrobkem naloží, kam jej dají a k čemu jinému než je třeba určen, ho použijí. Stejně je to i s výrobou vánočních ozdob. Je třeba dětem ukázat finální výrobek, vzor. Děti se musí nadchnout a zatoužit takovou ozdobu mít. Je třeba vzbudit jejich zvědavost na postup. Často se již předem ptají na postup výroby. Potom se s chutí pustí do práce.

Každý žák má odlišné schopnosti. Někdo je zručnější, někomu bude vyrábění činit potíže. Také některé výrobky jsou snadnější, některé jsou na výrobu těžší. Je nutné dobře odhadnout, jaký druh ozdoby se pro jaký ročník vybere a tím předejít situacím, kdy si děti neví s prací rady a cítí se frustrovaní. Klidný, trpělivý a pomalý výklad a přístup k dětem je nezbytnou podmínkou. Učitel musí dobře znát postup, sám si výrobu vyzkoušet a pokusit se odhalit skrytá úskalí, která by mohla posléze narušit práci dětí. Děti musí mít z práce na výrobku pocit úspěchu. Je tedy nutné zvolit adekvátní činnost vzhledem k věku. Ovšem ani příliš jednoduchá práce třeba pro děti čtvrté či páté třídy není vhodná. Děti by mohly k příliš triviální činnosti přistupovat negativně.

Vlastní výroba ozdoby, která zahrnuje práci s rozmanitým materiálem, vede k rozvíjení fantazie dětí, zlepšování zručnosti, dovednosti, jemné motoriky, získávání zkušeností, je pouze jedna stránka celého procesu. Nedílnou součástí zdánlivě prosté činnosti – výroby vánočních ozdob na základní škole – je i poznávání kultury vlastního národa, jeho zvyklostí, tradic; upevňování kladného vztahu k vlasti, poznávání historie a v neposlední řadě i rozvíjení estetického citění. Zkušený učitel by měl vycítit všechny tyto možnosti rozvoje dětí a plně je při těchto činnostech využít. Provázat manuální činnost s poučením žáků o historii Vánoc, ozdob, o jejich vývoji a základním rozdělení.

Důležitou, v dnešní době možná i nejdůležitější, stránkou tématu Vánoc je i rodinná výchova. Je třeba v dětech nenásilnou formou upevňovat přesvědčení o provázanosti Vánoc a rodiny. Podporovat v nich potřebu slavení Vánoc coby symbolu odpuštění a lásky mezi lidmi. Bohužel ne každé dítě zná Vánoce z tohoto pohledu a je třeba v dětech pěstovat chápání těchto svátků také z pohledu duchovního. Měly by si uvědomit, že Vánoce nejsou jen dárky, sledování televize a hodování, ale že naše pravé české Vánoce patří mezi kulturní dědictví, které je třeba udržovat, mít o nich znalost a povědomí a přenášet z generace na generaci. Škola, pedagogové a nakonec i konkrétní výukové předměty, jako jsou právě pracovní činnosti, by se měly kromě rodiny podílet na tomto dlouhodobém procesu. A mnohdy je to právě jen škola – učitelé – kteří dětem řeknou poprvé o házení střevíců, o krájení jablíčka či lití olova. Možná právě z úst učitelů se děti dozví o betlémské hvězdě, o Vánocích z doby pohanské či křesťanské. A možná poprvé si některé děti právě ve škole se svými učiteli vyrobí svou první vánoční ozdobu, kterou si doma pověsí na vánoční stromeček.

Důležitou a nedílnou součástí práce učitele pracovních činností je vyhledávání vhodných námětů na výrobu vánočních ozdob. Na trhu je nepřehledné množství knih nabízející návody na vyrábění týkající se vánoční tematiky. Mnoho publikací je zaměřeno konkrétně, například na ozdoby pouze z korálků, z drátků, z papíru apod. Některé jsou určeny pro dospělé a některé pouze pro děti. Ne všechny jsou zdařilé; také každému vyhovuje něco jiného. Dalším zdrojem je internet nebo také časopisy. Bohužel ne všechny nápady jsou posléze v praxi proveditelné tak, jak se v návodu uvádí. I přes snahu postupovat přesně podle návodu se můžeme přesvědčit, že výrobek nelze vyrobit podle uvedeného postupu. A to i přesto, že máme stejný materiál, lepidlo, pomůcky apod. Proto je nutné, aby si učitel, pokud se rozhodne vybírat nějaký námět, který je pro něj nový, předem zkusil sám vyrobit. Nelze se pouštět s dětmi do výroby něčeho nevyzkoušeného a neověřeného. Může nastat situace, kdy nejde něco někam provléci, přilepit, nedrží tvar, prostě to technicky nejde provést. I na takové návody na výrobu vánočních ozdob je možné narazit. Častým zdrojem inspirace bývá výměna návodů mezi učiteli na škole. Jedná se pak o ověřené výrobky. Kolegové přidávají také vlastní posouzení vhodnosti, úspěšnosti práce u dětí, časovou náročnost. Jako vše, tak i tato inspirace má ale své nevýhody. Nelze vyrábět stále totéž; děti se touží pochlubit se něčím novým, co nemá žádná jiná třída.

Volba výroby vánoční ozdoby je tedy velice důležitá a neměla by se podceňovat. Odměnou za vynaložené úsilí budou učitelům krásné výrobky a spokojené děti obohacené o mnoho dalších zkušeností a dovedností.

Cizojazyčné resumé

The Christmas tree decorating is a typical and the most famous Czech tradition without which we can't imagine this holiday. Even though a decorated tree as we know it today hasn't had a long history the sense of this tradition comes under to ancient pagan age. It's obvious that the tradition of Christmas tree decorating or only a branch developed gradually and it was an image of its age, social development and religious changes.

Despite of the fact that the age wasn't always advantageous, people weren't going to give up this tradition and a sparkling tree cut its way into people's homes; it fulfilled different functions and it changed its form. The rich and also poor people desired to have it. The way of tree decorating also showed a wealth its owners. When the glasses decorations nowadays a common Christmas article turned up in the middle of 19th century just a few people could decorate their Christmas tree with them. That's why poor people in the country hung on their Christmas tree what was easy to get.

However, a beautiful folk art was created from these decorations and we like to return to this and it brings a piece of our history, the live of rural people, their mentality, wishes and desires.

By contrast, the glasses decorations used to be a sign of their owners' wealth. Despite of the fact they became the most favourite decorations of Christmas trees and they continue to be to these days. Even glasses decorations have a rich history and they are in the first place in the Czech art. The Czech glassmakers recovered the world with them. It's a pity that people prefer cheap decorations from the east to domestic quality in this time.

We return with children to the folk art at primary schools. These decorations aren't only the inspiration for creating with the children at schools but we can also get better children's knowledge about our history and the development of human society thanks to these Christmas decorations.

Použitá literatura

BRAHOVÁ, Marie. Vizovické pečivo a ozdoby z těsta. Náchod: Nakladatelství, zásilková služba, 2003. ISBN 80-86650-04-9.

FROLEC, Václav a kolektiv. Vánoce v české kultuře. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 80-7021-018-4.

HERYNEK, Petr. Lidové vánoční ozdoby. Praha: Argo, 2010. ISBN 978-80-257-0353-3.

KAISER, Karel. Pohanské kořeny vánočních svátků.[online] [cit. dne 1. 8. 2016] dostupné z: <http://deliandiver.org.2008/12/karel-kaiser-pohanske-koreny-vanocnich-svatku.html>,

LADA, Josef. Kronika mého života. Vyd. 9., (V Euromedii 2.). Praha: Knižní klub, 2013. ISBN 978-80-242-3742-8.

LUKÁČOVÁ, Markéta. Vánoční inspirace. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-441-0.

NOVÝ, Petr. Skleněné vánoční ozdoby: minulost, přítomnost, vize = Glass Christmas tree ornaments : past, present, vision = Glas-Christbaumschmuck : Vergangenheit, Gegenwart, Vision. V Jablonci nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie, 2010. ISBN 978-80-86397-12-2.

PEYCHLOVÁ, Bohumíra. Pečeme s medem. Praha: Agentura VPK, 2001. ISBN 80-8601-77-X

VOKOLEK, Václav. Český rok: v obyčejích, říkadlech, snech, pověstech, pranostikách, traumatech, pohádkách, mýtech, skutečnostech a žertech. Ilustroval Chrudoš VALOUŠEK. V Praze: Plus, 2011. ISBN 978-80-259-0059-8.

VONDRUŠKA, Vlastimil. Sklářství. Praha: Grada, 2002. Řemesla, tradice, technika. ISBN 80-247-0261-4.

VONDRUŠKOVÁ, Alena. Český lidový a církevní rok. Brno: MOBA, 2015. ISBN 978-80-243-6761-3.

Internetové zdroje:

Eshop.tradice.cz/tradicni-lidova-kultura[online][cit. dne 20. 1. 2017].vanocni-ozdoby-ze-sklenenych-perlicek.Dostupný z: <http://eshop.tradicednes.cz>

Chytrazena.cz. Tradiční vánoční ozdoby na stromeček. [online časopis]29. 11. 2011 [cit. dne 1. 8. 2016],
Dostupné z: <http://vanoce.chytrazena.cz/tradicni-vanocni-ozdoby-na-stromecek-16688.html>

Toulavá kamera. Historie vánočních ozdob.[online] [cit. dne 1. 8. 2016],dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1126666764-toulava-kamera>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Staré perličkové ozdoby – 50. léta 20. st.	17
Obrázek 2 Perličková ozdoba – letadlo, kolem roku 1920.....	18
Obrázek 3 Různé tvary perličkových ozdob – kolem roku 1920	19
Obrázek 4 Perličkové ozdoby měly mnoho tvarů	19
Obrázek 5 Foukané stříbřené ozdoby z 50. let 20. st.....	20
Obrázek 6 Skleněné foukané ozdoby – 50. léta 20. st.	20
Obrázek 7 Rozmanité foukané ozdoby z 50. let 20. st.	22
Obrázek 8 Foukané skleněné ozdoby ručně zdobené.....	22
Obrázek 9 Košíček – netradiční vánoční ozdoba 20. – 30. léta.....	24
Obrázek 10 Vánoční ozdoba – papírový andělíček, 30. – 40. léta 20. st.....	25
Obrázek 11 Ručně malované perníčky polevou z bílků a cukru	28
Obrázek 12 Perličkové ozdoby firmy Rautis (cena 1 ks je cca 80,-Kč).....	30
Obrázek 13 Perličkové ozdoby firmy Rautis.....	30
Obrázek 14 Foukaná skleněná ozdoba - reflektor	32
Obrázek 15 Kolečko z jeřabin	36
Obrázek 16 Řetěz z přírodnin.....	37
Obrázek 17 Kolečko polepené drobnými plody či potravinami.....	39
Obrázek 18 Andělíček ze šišek.....	39
Obrázek 19 Kouličky z papíru.....	41
Obrázek 20 Stromečky z tvrdého barevného papíru	42
Obrázek 21 Jehlany z krouceného papíru.....	43
Obrázek 22 Jehlan z papíru	43
Obrázek 23 Hvězdy z krouceného barevného papíru	44
Obrázek 24 Zvonečky z krouceného barevného papíru	44
Obrázek 25 Kouličky z papíru.....	45
Obrázek 26 Stromečky z papírových košíčků	45
Obrázek 27 Hvězda – kombinace materiálu.....	46
Obrázek 28 Koulička – kombinace materiálu	47
Obrázek 29 Koulička s drátkem	47
Obrázek 30 Nejedlé „perníčky“	48
Obrázek 31 Nabarvené „perníčky“	48
Obrázek 32 Ozdobičky dle fantazie	49

Obrázek 33 Kouličky z vlny	50
Obrázek 34 Zvonečky z korálků.....	51

Přílohy – Návodů na výrobu vánočních ozdob na první stupni ZŠ:

3. třída		
Název výrobku č. 1:		
Vánoční ozdoba – barevné kolečko		
Počet hodin	2	

Dovednosti	Obkreslování, stříhání, lepení
Materiál	<ul style="list-style-type: none"> • Karton, stuha • Koření, rýže, hrášek, čočka, přírodní materiál, fazole, těstoviny, suchá kukuřice...
Nástroje a pomůcky	Tužka, nůžky, lepidlo, nanášecí štětec
Dokumentace	Fotodokumentace
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na nebezpečí při manipulaci s nůžkami – při vlastním stříhání i při předávání si nůžek. Učitel dbá na dodržování pořádku při práci s drobným materiálem a lepidlem.
Praktické využití	Ozdobení vánočního stromku ve třídě, prodej výrobku na školním vánočním trhu.

Pracovní postup

1.-2. vyučovací hodina

1. Vhodná motivace. Upozornění na bezpečnost při práci s nůžkami, s lepidlem, s drobným materiálem. Upozornit žáky na důležitost dbát při práci na pořádek na lavici. Seznámit je předem s celým postupem a ukázat vzorový hotový výrobek. Žáci musí být dále seznámeni s tím, že je třeba, aby čekali na další postup a nepouštěli se sami do další práce bez porady s učitelem.
2. Rozdání šablon pro obkreslení kolečka. Žáci si šablonu obkreslí dvakrát na připravený karton.
3. Každý si vystřihne dvě kartonová kolečka. Šablony odevzdají.
4. Práce s lepidlem – kolečka k sobě přilepí a mezi ně vloží mašli na zavěšení.
5. Před vlastním lepením – upozornění na postup při lepení materiálu. Lepí se z prostředka; postupně se dokola nanáší lepidlo a na něj připravené různé koření či suché drobné potraviny. Nutné přikládat těsně vedle sebe, aby nebyl vidět podklad.
6. Po zaschnutí přilepených koleček a upozornění je možné na kolečko lepit připravený drobný materiál.
7. Po zaschnutí jedné strany se ozdobí i druhá strana.

Kritéria hodnocení: Estetický vzhled, přesnost při stříhání, dodržování pořádku při práci, dodržování čistoty při práci s lepidlem, čistota provedení

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 11. 8. 2016]

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 11. 8. 2016]

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 11. 8. 2016]

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 11. 8. 2016]

Reflexe:

Výrobu této vánoční ozdoby zvládnou i děti v první třídě. Není náročná na stříhání, zato vyžaduje trpělivost a pečlivost při práci. Žáci musí lepit materiál těsně vedle sebe, aby nezůstávaly na ploše prázdná místa. Před vlastním lepením materiálu, jehož výběr je možné nechat na fantazii dětí, je nutné přilepit obě dvě vystřižená kolečka k sobě a mezi ně vlepit stuhu. V této chvíli je nutná trpělivost. Žáci musí vyčkat a pevně držet kolečka k sobě, aby se skutečně přilepila, aby se karton potom neodchlípoval od sebe.

Také vybraný materiál se musí dobře nalepit a zaschnout, aby pak neodpadával při lepení druhé strany. Práce zabere minimálně dvě vyučovací hodiny. Výsledek však stojí za to. Práce na tomto výrobku žáky baví, mohou si mezi sebou měnit přinesený materiál.

4. třída		
Název výrobku č. 2:		
Vánoční ozdoba – kytička z ruliček		
Počet hodin	2	

Dovednosti	Odhadování velikosti, měření, stříhání, lepení
Materiál	<ul style="list-style-type: none"> • Rulička od toaletního papíru, ozdobná úzká stužka, obyčejný provázek • Malé šišky
Nástroje a pomůcky	Tužka, nůžky, lepidlo (případně lepicí pistole), dekorativní sprej zlatý nebo stříbrný, pravítko
Dokumentace	Metodická příručka
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na nebezpečí při manipulaci s nůžkami – při vlastním stříhání i při předávání si nůžek. Učitel dbá na dodržování pořádku při práci s lepidlem, tavící pistolí a sprejem.
Praktické využití	Ozdobení vánočního stromku ve třídě, prodej výrobku na školním vánočním trhu.

Pracovní postup

1. - 2. vyučovací hodina

1. Vhodná motivace. Upozornění na bezpečnost při práci s nůžkami, s lepidlem. Žáci nebudou sami bez dozoru manipulovat s tavící pistolí a dekorativním sprejem. Upozornit žáky na důležitost dbát při práci na pořádek na lavici. Seznámit je předem s celým postupem a ukázat vzorový hotový výrobek. Žáci musí být dále seznámeni s tím, že je třeba, aby čekali na další postup a nepouštěli se sami do další práce bez porady s učitelem.
2. Nastříhání toaletních ruliček. (2 ruličky – žáci získají 6 proužků)
3. Svázání dvou proužků k sobě.
4. Přidání dalších dvou proužků.
5. Přidání posledních dvou proužků.
6. Do středu ozdoby žáci postupně lepí malé šišky, do každého druhého proužku.
7. K jednomu z proužků se přiváže ozdobná stužka na zavěšení.
8. Po zaschnutí lepidla si pod dohledem učitele postříbí či pozlatí hotovou ozdobu.

Kritéria hodnocení: Estetický vzhled, přesnost při stříhání, dodržování pořádku při práci, dodržování čistoty při práci s lepidlem, čistota provedení.

Metodická příručka:

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 15. 8. 2016], obr. 1

1. Při vystříhování proužků z toaletní ruličky si žáci musí naměřit či odhadnout stejnou vzdálenost. Z každé ruličky budou mít tři proužky. Pro výrobu jedné ozdoby jsou tedy nutné dvě ruličky pro získání celkem šesti proužků.
2. Po nastříhání každý proužek mírně stlačí, aby proužky získaly oválný tvar.
3. Provázek vloží pod dva proužky a zavážou (viz. obr. 1)
4. Aby se jim lépe přivazovaly další dva, otočí takto první dva proužky na lavici tak, aby uzel byl vespod, obr. č. 2.

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 15. 8. 2016], obr. 2

5. Přidají se poslední dva proužky a pevně se přiváží k ostatním. Některým dětem v nižších ročnících je třeba pomoci při uvazování uzlíků.
6. Odstříhne se přebytečný provázek.

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 15. 8. 2016], obr. 3

7. Lepení šišek do středu ozdoby, obr. 4
8. Přivázání provázku na zavěšení.

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. 15. 8. 2016], obr. 4

9. Svázané ruličky položí žáci na noviny. Prostor pod ozdobami musí být dostatečně přikrytý, aby sprej nezašpinil lavice, obr. 5.

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 15. 8. 2016], obr. 5

10. Nástrík ozdoby z jedné strany, po zaschnutí z druhé strany, obr. 6.

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 15. 8. 2016], obr. 6

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 15. 8. 2016]

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 15. 8. 2016]

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 15. 8. 2016]

2. třída		
Název výrobku č. 3:		
Andělíček		
Počet hodin	1	

Dovednosti	Skládání podle vzoru, lepení
Materiál	Těstoviny, ozdobná niť, textilní nebo polystyrenová kulička
Nástroje a pomůcky	Nůžky, zlatý nebo stříbrný sprej, tavicí pistole
Dokumentace	Fotodokumentace
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na nebezpečí při manipulaci s nůžkami – při vlastním stříhání i při předávání si nůžek. Bezpečnost při práci s tavicí pistolí.
Praktické využití	Ozdobení vánočního stromku ve třídě, prodej výrobku na školním vánočním trhu.

Pracovní postup
1. - 2. vyučovací hodina
<ol style="list-style-type: none">
1. Na těstovinu tvaru trubičky se přilepí kulička.
2. ručiček andělíčka ze strany na tělíčko – těstovina tvaru trubičky.
3. Přilepení křidélek – těstovina tvaru mašličky
4. Přilepení ozdobné nitě na zavěšení
5. Zaschnutí lepidla
6. Postříkání sprejem
Kritéria hodnocení: Správné přilepení druhu těstoviny, dodržování pořádku při práci, dodržování čistoty při práci s lepidlem, čistota provedení

Metodická příručka:

1. Děti motivujeme ukázkou hotové ozdoby. Můžeme zavést hovor na téma výroby podobné ozdoby z jiných materiálů. Také se děti zeptáme, zda se setkáme s andělíčkem i při něčem jiném, než při výrobě ozdob. Děti určitě napadnou pohádky či koledy.

Andělíček je ve výsledku velice hezká a líbivá ozdoba. Děti zaujme práce s nevšedním materiálem.

2. Děti musí při výrobě sledovat vzor, aby dobře poskládaly těstoviny, kam patří.
3. Je možné použít i jiné lepidlo než tavicí pistoli, například herkules, kanagon. Děti musí dodržovat při práci hygienické zásady – ubrus na lavici, umýt si ruce po kontaktu s lepidlem. Jsou předem upozorněni na práci s lepidlem v tubě – nemačkat příliš, na místě je opatrnost.
4. Při nástřiku mít opět lavici pokrytou například novinovým papírem; nástřík provádět v dostatečné vzdálenosti od těla, opatrně.

Fotodokumentace:

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 26. 9. 2016]

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 26. 9. 2016]

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 26. 9. 2016]

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 26. 9. 2016]

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 26. 9. 2016]

4.- 5.třída		
Název výrobku č. 4:		
Růže z křížal		
Počet hodin	1	

Dovednosti	Navlékání nitě na jehlu, zručnost
Materiál	<ul style="list-style-type: none"> • Křížaly z jablek • Ozdobná nit' na zavěšení
Nástroje a pomůcky	Jehla, nit', nůžky
Dokumentace	Metodická příručka
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na nebezpečí při manipulaci s nůžkami.
Praktické využití	Ozdobení vánočního stromku ve třídě, prodej výrobku na školním vánočním trhu, ozdobení adventního věnce.

Pracovní postup
1.-2. vyučovací hodina
7. Křížaly z jablek – alespoň 5 plátků tvarujeme do tvaru růže. 8. Spodní část zmačkneme k sobě a jehlou a nití sešijeme.
Kritéria hodnocení: Estetický vzhled, dodržování pořádku při práci, fantazii při tvarování ozdoby.

Metodická příručka:

1. Před vlastní prací žákům ukážeme hotový výrobek. Můžeme jim ukázat růži samotnou a poté také materiál takovými růžemi ozdobený. Naznačíme tak, že tato ozdoba může sloužit buď samostatně, nebo také jako součást nějaké větší vánoční ozdoby.
2. Se žáky si zazpíváme písničku Pod naším okýnkem. Někteří žáci nižších ročníků možná ani nebudou vědět, jak skutečná růže vypadá. Je třeba jim jí ukázat na obrázku a pohovořit s nimi o této květině – kdy kvete, co k růstu potřebuje. Necháme žáky vyjádřit svůj názor a své zkušenosti.
3. Poté je třeba promluvit o materiálu, ze kterého je růže z křížal vyrobena; řekneme si něco o vlastnostech čerstvého ovoce, o sušení, o možnostech využití; můžeme zmínit i historii, kdy sušené ovoce bylo pro lidi jedinou laskominou, co měli k dispozici.
4. Děti zaujme již samotná příprava – krájení jablka a pak následné sušení ve třídě.
5. Přestože práce na této ozdobě není příliš náročná, není vhodná pro děti prvního nebo druhého ročníku. Nebo alespoň pro děti méně manuálně nadané, tudíž ji můžeme vyrábět se zručnými mladšími dětmi třeba na kreativním kroužku. Ale v rámci vyučování je lepší zvolit tuto činnost pro žáky od třetích tříd. Poskládání jednotlivých plátků není náročné, problém může dětem činit sešití křížal dohromady. Po sešití mohou žáci tvar květiny ještě upravit. Ti zručnější mohou vyrobit květin více.

2. - 3. třída		
Název výrobku č. 5:		
Řetěz z přírodnin		
Počet hodin	1	

Dovednosti	Navlékání
Materiál	Různé suché plody, květy – šípek, makovice, květ mochně, křížaly apod.
Nástroje a pomůcky	Jehla, pevná nit, nůžky
Dokumentace	Fotodokumentace
Bezpečnost a hygiena	Práce s nůžkami, jehlou, nic nevkládat do úst
Praktické využití	Ozdobení vánočního stromku, jako závěsný řetěz

Pracovní postup

1. vyučovací hodina

1. Navléknout nit na jehlu, udělat na konci uzel.
2. Navlékání materiálu.
3. Po navlečení opět udělat uzel.

Kritéria hodnocení: Estetický vzhled, dodržování pořádku při práci.

Název výrobku č. 6: „Vánoční perníčky“

Materiál: samovytvrzovací hmoty (tvrdnoucí na vzduchu)

Nástroje, pomůcky: deska či igelitový ubrus na lavici, vykrajovátko, nožik na vykrajování

Práci na těchto ozdobách můžeme s dětmi pojmout jako přípravu na pečení vánočního cukroví s maminkami doma.

Perníčky patří mezi tradiční a nejoblíbenější cukroví. Jako motivaci zvolíme povídání o perníčkách. Zda děti vědí, jaká je jejich hlavní surovina a jestli mají tuto surovinu rády. Proč je pro nás med zdravý? Perníčky se jenom jedí nebo se s nimi může dělat i něco jiného? (zdobit). Viděli děti už stromeček ozdobený jenom perníčky? A líbil se jim?

Dětem vysvětlíme, že si vyrobíme takové perníčky, akorát je nebudeme péci a jíst. Ale jinak s nimi budeme dělat to samé, co maminka doma v kuchyni.

Proto dětem po rozdělení hmoty doporučíme, aby ji dobře prohnětlly. Mohou si trochu navlhčit ruce, bude se jim pak lépe s hmotnou pracovat. A stejně jako maminka u válu, i my nyní propracujeme těsto.

Poté jej válečkem či dlaní vytvarujeme do plátu, ze kterého vykrajujeme pomocí vykrajovátek různé tvary. Můžeme s dětmi zavést hovor na téma tvarů. Řekneme jim, že dříve bylo tvarů daleko více a každý něco symbolizoval, znamenal. Zeptáme se jich, jaké tvary jsou asi dnes nejčastější. Upozorníme děti na to, že si musí plochu dobře rozvrhnout - šetřit místem, nedělat mezi jednotlivými kousky velké mezery.

Stejně tak jako perníčky, i my si toto „cukroví“ ozdobíme. Musíme je však upozornit na to, že naše vykrájené tvary musí nejdříve zaschnout. Děti se tedy obrní trpělivostí a až při další hodině je mohou nejlépe temperami nabarvit.

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit, dne 25. 1. 2017]

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 25.1. 2017]

2. - 3. třída		
Název výrobku č. 7		
Koulička z vlny		
Počet hodin	1	

Dovednosti	Zručnost při manipulaci s vlnou, správný odhad
Materiál	<ul style="list-style-type: none"> Nafukovací balónek, vlna, škrob, (Herkules s vodou, vodní sklo, lepidlo na tapety – méně vhodné na práci s dětmi)
Nástroje a pomůcky	Nůžky, miska
Dokumentace	Metodická příručka
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na manipulaci se škrobem, s nůžkami
Praktické využití	Ozdobení vánočního stromku ve třídě, prodej výrobku na školním vánočním trhu, dárek.

Pracovní postup
<p>1. – 2. hodina</p> <ol style="list-style-type: none"> Nafouknutí balónku (do dvojice stačí jeden). Učitel připraví dvojice škrob v misce. Žáci si z vlny nastříhají zhruba 10 provázků dlouhých 50 cm. Namáčení do škrobu a obmotávání provázků z vlny kolem balónku. Zaschnutí (alespoň 3 dny). Propíchnutí balónku.
<p>Kritéria hodnocení: Celkový estetický vzhled (vlna musí být na balónku stejnoměrně namotaná, čistota provedení, vzájemná spolupráce, dodržování čistoty během činnosti).</p>

Název výrobku č. 8: **Vánoční ozdoby – figurky**

Materiál: modelovací hmota Clay („World’s Softest Clay!“)

Velice zajímavá práce se nabízí s modelovací hmotou. Její vlastnosti připomínají vlastnosti modelíny; výhodou však je, že hmota nijak nezapáchá a nelepí se. Děti z ní mohou vytvarovat jakékoli ozdoby, kombinovat barvy. Drží dobře tvar a po zaschnutí zůstává lehká a přitom pevná, v podstatě nerozbitná.

Dětem dáme za úkol přinést si nějaké ozdoby z domova. Dobře si je prohlédneme, popovídáme si o materiálu. Zeptáme se dětí, jestli už nějakou ozdobu někdy rozbily. A zda se jim stalo, že se nějaká, na první pohled skleněná ozdoba, nerozbila. Je možné, že děti budou mít tuto zkušenost, někdo možná bude vědět i důvod. Můžeme dětem vysvětlit, že se vyrábí levné ozdoby, jež svým materiálem připomínají sklo, ale ve skutečnosti se jedná o druh umělé hmoty. Pravá skleněná ozdoba se po dopadu na zem rozbije. Děti se mohou dozvědět, že skleněné ozdoby jsou kvalitní, jedná se o naše tradiční výrobky.

Děti dostanou za úkol vyrobit si také vánoční ozdobu. A přestože se ta jejich také nerozbije, je plnohodnotným výtvozem. Vyrobity si ji totiž samy podle své fantazie. Děti se mohou touto cestou dozvědět, že ruční práce je velmi ceněna.

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 25.1 .2017]

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 25. 1. 2017]

1. - 3. třída		
Název výrobku č. 9:		
Kolečko z jeřabin		
Počet hodin	1	

Dovednosti	Navlékání, zavázání nitě, zručnost
Materiál	<ul style="list-style-type: none"> • Slabý ohebný drátek, ozdobná nit' • Jeřabiny
Nástroje a pomůcky	Nůžky
Dokumentace	Metodická příručka
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na nebezpečí při manipulaci s nůžkami, opatrné zacházení s drátkem.
Praktické využití	Ozdobení vánočního stromku ve třídě, prodej výrobku na školním vánočním trhu.

Pracovní postup

1.-2. vyučovací hodina

1. Připravíme si drátek a otrhané jeřabiny.
2. Navlékneme na drátek jeřabiny.
3. Po zaplnění celého drátku vytvarujeme požadovaný tvar.
4. Konce drátků ohneme a zabodneme do jeřabiny, aby jeřabiny nepadaly.
5. Ozdobou provlékneme ozdobnou nit' na zavěšení.

Kritéria hodnocení: Estetický vzhled, dodržování pořádku při práci, fantazii při tvarování ozdoby.

Metodická příručka:

Před vlastní prací je nutné žáky vhodně motivovat. Můžeme s nimi podniknout procházku do blízkého parku či lesa a zkusit hledat materiály, které by se hodily pro výrobu ozdob a nejen nich. Děti budou jistě přicházet se spoustu nápadů, je třeba hned na místě dětem vysvětlit, které přírodniny je možné dále takto zpracovat a které k tomu nejsou vhodné. Mohou si je v přírodě i osahat. Na místě bude určitě upozornění, že mnoho plodů je jedovatých. Ve škole pak můžeme v knihách společně hledat básně, kde se vyskytují právě ty přírodniny, na které jsme venku při procházce narazily. Některé básničky se mohou žáci naučit.

Práce na této ozdobě není náročná a výsledek žáky potěší. Také manipulace s přírodninami je zajímavá. Je třeba žáky upozornit na opatrnou manipulaci s drátkem, aby se o ostrý konec nepíchli. Také je třeba si dávat při práci pozor na propichování jeřabin – drátek musí projít prostředkem. Pokud bude na okraji kuličky, může jeřabina odpadnout.

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 2. 10. 2016]

Po navlečení drátku si žáci mohou vytvořit tvar. Nejjednodušší je „ulita“, ale mohou zkusit také třeba hvězdu.

Drátek je třeba nakonec ohnout a zapíchnout do jeřabiny. Někteří žáci to zvládnou, některým bude muset pomoci vyučující.

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 2. 10. 2016]

Ozdobou pak provlékneme zlatou nit' na zavěšení.

2. třída		
Název výrobku č. 10:		
Hvězda		

Dovednosti	Obkreslování, stříhání, lepení
Materiál	Karton, stuha, barevný balicí papír s vánočním motivem
Nástroje a pomůcky	Tužka, nůžky, lepidlo
Dokumentace	Metodická příručka
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na nebezpečí při manipulaci s nůžkami – při vlastním stříhání i při předávání si nůžek. Učitel dbá na dodržování pořádku při práci lepidlem.
Praktické využití	Ozdobení vánočního stromku ve třídě, prodej výrobku na školním vánočním trhu, dárek.

Pracovní postup
1.- 2. vyučovací hodina
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vhodná motivace. Upozornění na bezpečnost při práci s nůžkami a lepidlem. Upozornit žáky na důležitost dbát při práci na pořádek na lavici. Seznámit je předem s celým postupem a ukázat vzorový hotový výrobek. Žáci musí být dále seznámeni s tím, že je třeba, aby čekali na další postup a nepouštěli se sami do další práce bez porady s učitelem. 2. Obkreslování šablony – hvězdy – na karton. 3. Vystřížení hvězdy. 4. Obkreslení hvězdy z kartonu na barevný (balicí) papír – dvakrát. 5. Přilepení papíru na karton z obou stran. 6. Po zaschnutí se vyhotoví malá dírka do jednoho cípu hvězdy na provlečení ozdobného provázku.
Kritéria hodnocení: Estetický vzhled, přesnost při stříhání, dodržování pořádku při práci, dodržování čistoty při práci s lepidlem, čistota provedení.

Metodická příručka:

1. Připravený materiál – měkký karton, barevný balicí papír s vánočním motivem, ozdobná šňůrka.

Žáci si nejdříve obkreslí na karton šablonu hvězdy, obr. 1, obr. 2.

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 16. 8. 2016], obr. 1

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 16. 8. 2016], obr. 2

2. Vystříhnou obkreslenou hvězdu – vhodnější je měkčí karton, aby se lépe stříhal. U žáků v nižších ročnících (1. – 2. třída) je třeba počítat s nepřesnostmi.
3. Vlastní vystřiženou hvězdu si žáci obkreslí dvakrát na barevný papír a vystříhnou obr. 3.

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 16. 8. 2016], obr. 3

4. Potření lepidlem jedné strany kartonové hvězdy a přiložení hvězdy z barevného papíru, obr. 4

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 16. 8. 2016], obr. 4

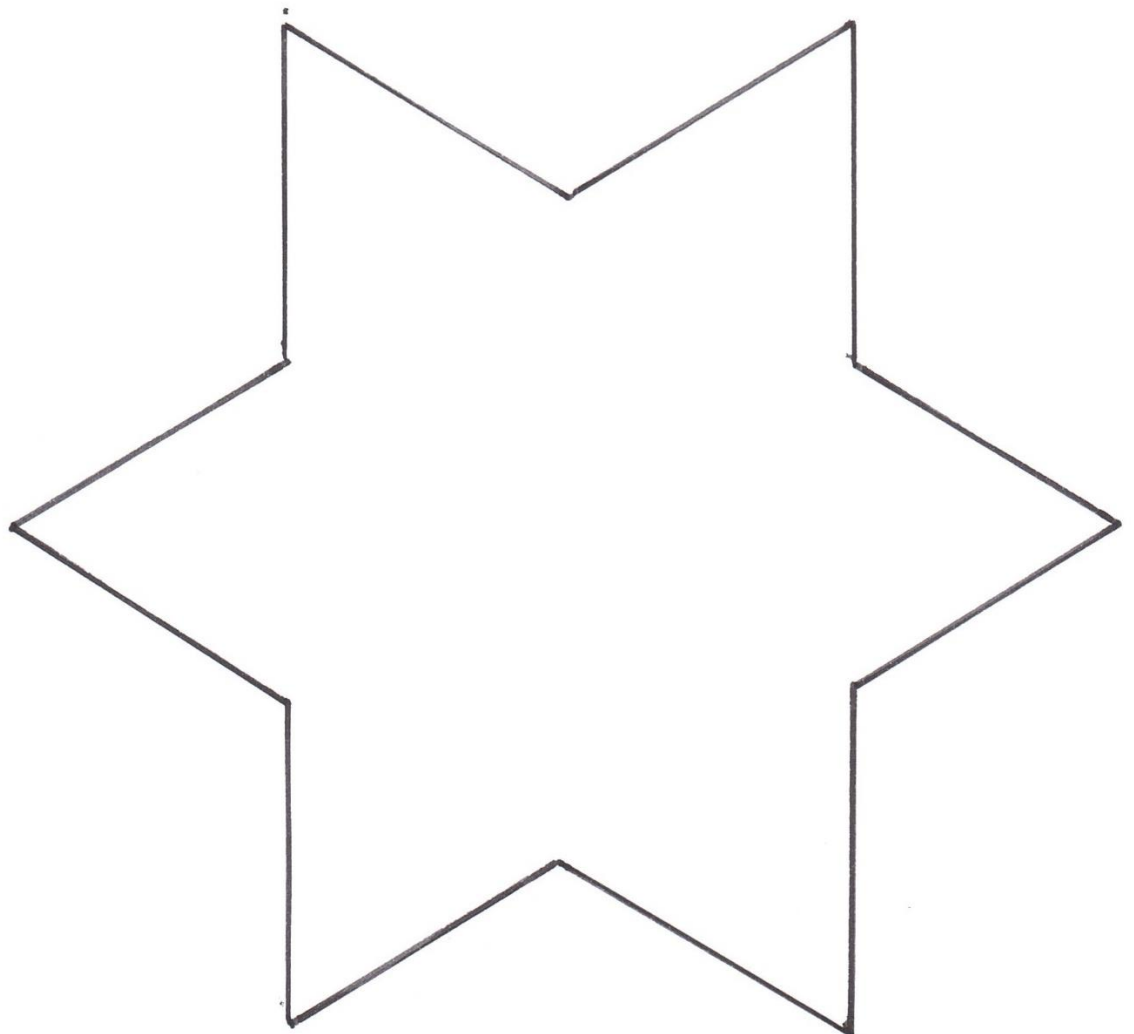
5. To samé jako v kroku č. 4 - z druhé strany.
6. Při vytváření dírky na šňůrku pomáhá učitel.

Dostupné z: vlastní sbírka, [cit. dne 16. 8. 2016], obr. 5

Šablona na obkreslení:

1. - 3. třída		
Název výrobku č. 11:		
Kouličky z papíru		
Počet hodin	2	

Dovednosti	Obkreslování, stříhání, lepení
Materiál	Barevné papíry, stužka
Nástroje a pomůcky	Nůžky, lepidlo, tužka
Dokumentace	Metodická příručka
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na nebezpečí při manipulaci s nůžkami, bezpečné zacházení s lepidlem
Praktické využití	Vánoční dekorace – ozdobení stromku, větve

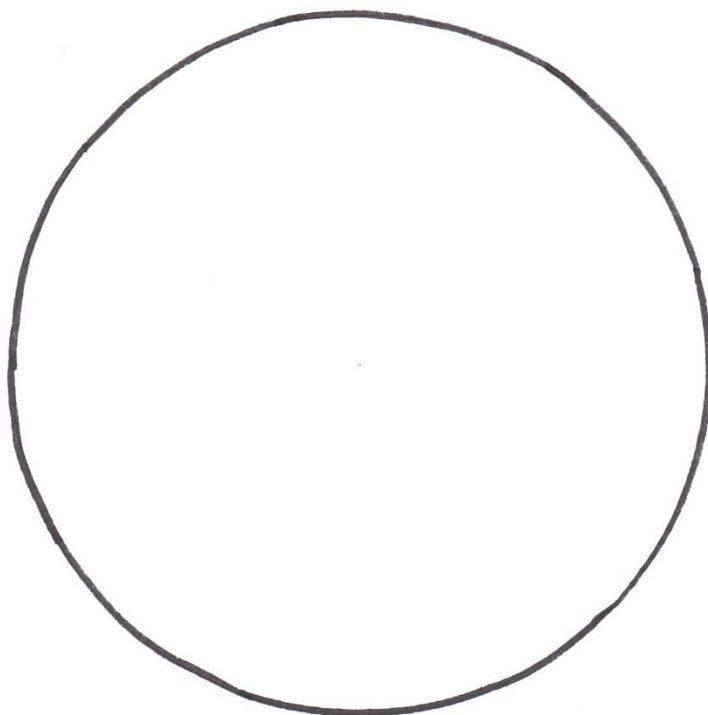
Pracovní postup

1. – 2. vyučovací hodina

1. Připravíme a vybereme barevný papír.
2. Obkreslíme šablony (kolečko) na barevný papír.
3. Kolečka přehneme v půli a pouze prostřední část k sobě přilepíme – vzniká zhruba 20 až 35 půlměsíčků slepených uprostřed.
4. Půlměsíčky přilepujeme pravidelně k sobě v místech, kde není kolečko již samo k sobě přilepeno, tedy pouze po stranách.
5. Vzniká tak kolečko. Doprostřed se vlepi šňůrka (stužka) na zavěšení.

Kritéria hodnocení: Výsledný výrobek – pravidelné kolečko je důkazem poctivého obkreslování a stříhání; celkový estetický vzhled.

Šablona na obkreslení:

2.- 3. třída		
Název výrobku č. 12		
Andělíček z šišky		
Počet hodin	1	

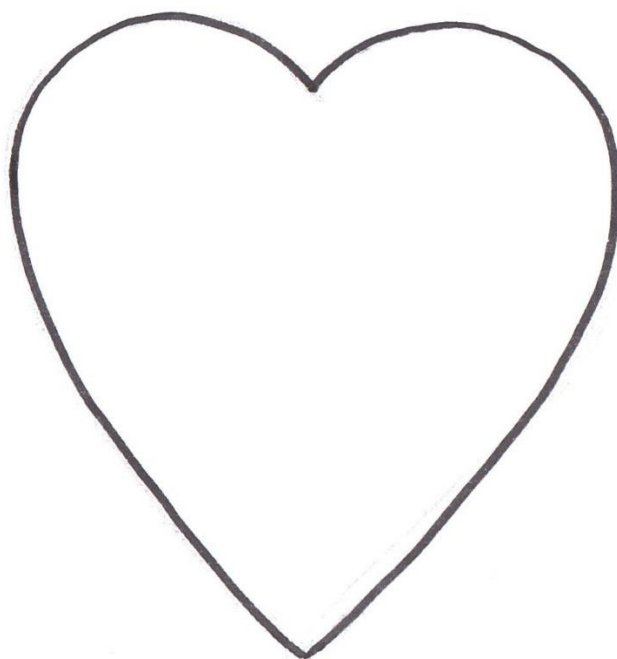
Dovednosti	Obkreslování, stříhání, lepení
Materiál	Menší šiška, látka /krajka/, kulička z polystyrenu, vlna, čtvrtka
Nástroje a pomůcky	Tužka, nůžky, lepidlo, fixy
Dokumentace	Metodická příručka
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na nebezpečí při manipulaci s nůžkami – při vlastním stříhání i při předávání si nůžek; bezpečné zacházení s lepidlem.
Praktické využití	Ozdobení vánočního stromku ve třídě, prodej výrobku na školním vánočním trhu.

Pracovní postup
1. vyučovací hodina
<ol style="list-style-type: none"> 1. Příprava vlny – nastříhání na vlasy, příprava látky na límeček 2. Obkreslení šablony křídel na bílou čtvrtku, vystřížení 3. Fixem se namaluje na polystyrenovou kuličku obličej 4. Provázky vlny se přiloží k sobě a uprostřed se sváží 5. Přilepení vlasů na hlavičku 6. Přilepení hlavičky na šišku, následně šišky na křídla 7. Lepení límečku
<p>Kritéria hodnocení: Estetický vzhled, přesnost při stříhání, dodržování pořádku při práci, dodržování čistoty při práci s lepidlem, čistota provedení</p>

Metodická příručka:

1. Žákům ukážeme finální výrobek. Pohovoříme s nimi, kam by bylo vhodné andělíčka zavěsit, jaké jiné ozdoby se hodí k tomuto výrobku ještě na ozdobení stromku; ptáme se žáků, proč se vlastně vyrábí ozdoba v podobě andělíčka.
2. Organizace: je třeba si nejdříve připravit všechny materiál – nastříhanou vlnu na vlasy, ustřížený kousek bílé látky na límeček, vystřížená křídla podle šablony.
3. Namalovat obličej na kuličku.
4. Vlasy je lépe přilepit na kuličku dříve než se přilepí na šišku.
5. Nejčastější činností je zde práce s lepidlem; děti se učí při této práci odhadovat kolik kam nanést lepidla, poznávají vlastnosti lepidla, učí se vyčkávat na zaschnutí. Šikovnější děti dokáží vyrobit i více kusů andělíčků.

Šablona na obkreslení:

2.- 4.třída		
Název výrobku č. 13		
Stromeček		
Počet hodin	2	

Dovednosti	Obkreslování, stříhání, lepení
Materiál	<ul style="list-style-type: none"> • Tvrdý barevný papír • Ozdobná mašle na zavěšení • Zlaté (stříbrné) korálky
Nástroje a pomůcky	Tužka, nůžky, lepidlo
Dokumentace	Fotodokumentace
Bezpečnost a hygiena	Upozornění na nebezpečí při manipulaci s nůžkami – při vlastním stříhání i při předávání si nůžek. Učitel dbá na dodržování pořádku při práci s drobným materiálem a lepidlem.
Praktické využití	Vánoční dekorace – zavěšení na stromek, větev, případně na nábytek

Pracovní postup
1.-2. vyučovací hodina
<ol style="list-style-type: none"> 1. Obkreslení šablony (tvar stromečku) na barevnou čtvrtku - 4x – 5x 2. Vystřížení stromečků 3. Stromeček se v půlce přehne a lepí se k sobě jednotlivé strany 4. Do vrcholu se vlepi mašlička na zavěšení 5. Mohou se nalepit zlaté kuličky na špičky větví
<p>Kritéria hodnocení: Estetický vzhled, přesnost při stříhání, dodržování pořádku při práci, dodržování čistoty při práci s lepidlem, čistota provedení</p>

Fotodokumentace:

Pořízeno z: vlastní sbírka, [cit. dne 7. 2. 2017]

Šablona na obkreslení:

